

บทที่ ๔

คุณค่าการแปลงอาสภิวาจาของพระโพธิสัตว์

คุณค่าการแปลงอาสภิวาจาของพระโพธิสัตว์ เป็นการกล่าวถึงคุณค่าการแปลงอาสภิวาจาของพระโพธิสัตว์ตามที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท โดยแบ่งออกเป็น คุณค่าการแปลงอาสภิวาจาของพระโพธิสัตว์ อาสภิวาจาของพระโพธิสัตว์ในทัศนะของนักวิชาการฝ่ายพระสงฆ์ในสังคมไทย และอาสภิวาจาของพระโพธิสัตว์ในทัศนะของนักวิชาการฝ่ายฆราวาสในสังคมไทย ผู้วิจัยจะได้นำเสนอต่อไปนี้

๔.๑ คุณค่าการแปลงอาสภิวาจาของพระโพธิสัตว์

คุณค่าการแปลงอาสภิวาจาของพระโพธิสัตว์ เป็นการกล่าวถึงคุณค่าการแปลงอาสภิวาจาของพระโพธิสัตว์ตามที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท โดยแบ่งออกเป็น คุณค่าด้านบุคลิกภาพ คุณค่าด้านเป็นประโยชน์ต่อโลก และคุณค่าด้านเข้าถึงการบรรลุนิพพาน ผู้วิจัยจะได้นำเสนอต่อไปนี้

๔.๑.๑ คุณค่าการแปลงอาสภิวาจาของพระโพธิสัตว์ด้านบุคลิกภาพ

คุณค่าการแปลงอาสภิวาจาของพระโพธิสัตว์ด้านบุคลิกภาพ กล่าวถึงคุณค่าการแปลงอาสภิวาจาของพระโพธิสัตว์ด้านบุคลิกภาพ ช่วงเวลาที่ชาวพุทธรวบรวมนพระไตรปิฎกระหว่าง พ.ศ. ๑๙๐ - พ.ศ. ๔๐๐ ผู้รวบรวมคัมภีร์ได้ยกย่องสรรเสริญสัทธิฐานผู้เป็นพุทธะ มีทั้งตำนานและประวัติศาสตร์ เริ่มตั้งแต่เมื่อพุทธะ (พระโพธิสัตว์) สถิต ณ สวรรค์ชั้นดุสิต ซึ่งถึงความอัศจรรย์ของพุทธะว่าเป็นผู้วิเศษ มีคุณสมบัติเหนือกว่าทุกคน มีความยิ่งใหญ่ บรรยายเหตุการณ์ ขณะประสูติว่าพระโพธิสัตว์มีความพิเศษแปลกไม่เหมือนใคร^๑ คือ

๑. มีสติสัมปชัญญะ ไปเกิดในสวรรค์ชั้นดุสิต
๒. มีสติสัมปชัญญะสถิตอยู่ในสวรรค์ชั้นดุสิต
๓. สถิตอยู่ในสวรรค์ชั้นดุสิตจนตลอดอายุ

^๑ ที.ม. (ไทย) ๑๐/๑๗/๑๐, ม.อ. (ไทย) ๑๔/๑๙๗/๑๖๗.

๔. มีสติสัมปชัญญะตั้งแต่จุติจากสวรรค์ชั้นดุสิตจนถึงเสด็จสู่พระครรภ์ของมารดา
๕. เมื่อจุติจากสวรรค์ชั้นดุสิตสู่พระครรภ์ แสงสว่างเจิดจ้าปรากฏแก่โลก เทวโลก มารโลก พรหมโลก ถึงช่องว่างระหว่างโลกที่ไม่มีอะไรคั่น ๑๐ สหัสโลกธาตุสิ้นสะเทือน
๖. เมื่อเสด็จสู่พระครรภ์ เทพบุตร ๔ องค์ เข้าไปอารักขา
๗. เมื่อเสด็จสู่พระครรภ์ พระมารดาทรงศีล ๕
๘. เมื่อเสด็จสู่พระครรภ์ พระมารดาไม่มีความรู้สึกทางกามารมณ์
๙. เมื่อเสด็จสู่พระครรภ์ พระมารดาทรงเฝ้าอิมด้วยกามคุณ ๕
๑๐. เมื่อเสด็จสู่พระครรภ์ พระมารดาไม่ความเจ็บป่วยใด ๆ
๑๑. เมื่อประสูติได้ ๗ วัน พระมารดาสวรรคตไปเกิดในสวรรค์ชั้นดุสิต
๑๒. พระมารดาประสูติพระโอรสเมื่อทรงพระครรภ์ครบ ๑๐ เดือน
๑๓. พระมารดาประทับยืนประสูติ
๑๔. เมื่อประสูติ เทพเจ้าต้อนรับก่อน จากนั้นมนุษย์ต้อนรับ
๑๕. เมื่อประสูติไม่ทันถึงพื้น เทพบุตร ๔ องค์ทรงรับไว้เบื้องพระพักตร์ของพระมารดา
๑๕. เมื่อประสูติทรงมีความสะอาดบริสุทธิ์ไม่แปดเปื้อน
๑๖. เมื่อประสูติ มีธารน้ำเย็นและธารน้ำอุ่นชำระล้าง
๑๗. เมื่อประสูติ พระองค์ทรงผินพระพักตร์ไปทางทิศเหนือเสด็จดำเนินไป ๗ ก้าวทรงเปล่งอาสภิวาจา

พระโพธิสัตว์ สัมสมบารมีมาหลายชาติจนตรัสรู้เป็นสัมมาสัมพุทธะ การยกย่องผู้มีบุญญาธิการด้วยพุทธานุภาพ เช่น พระพุทธเจ้าทรงเป็นเอกบุคคฺล เอกบุคคฺลเช่นอย่างพระองค์ เกิดมาในโลกเพื่อสร้างประโยชน์แก่ชาวโลก เอกบุคคฺลคือพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า เกิดมาเป็นที่หนึ่งไม่มีสอง ไม่มีใครเสมอพระองค์ ไม่มีใครเปรียบพระองค์ได้ ไม่มีใครเช่นกับพระองค์ พระองค์ไม่มีใครเปรียบได้ ไม่มีผู้เปรียบเอกบุคคฺลเช่นพระองค์”^๒ ในคัมภีร์จูฬนิตเทส อธิบายว่า พระพุทธเจ้าทรงเป็นเทพยิ่งกว่าเทพ^๓

ในคัมภีร์มิลินทปัญห่อธิบายว่า พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น ไม่มีผู้ใดเสมอ หาใครเสมอไม่ได้ ไม่มีผู้เสมอเหมือน หาผู้เช่นกับพระองค์ไม่ได้ ไม่พึงชั่ง ไม่พึงนับ ไม่พึงประมาณ พระองค์ พระองค์มีพระคุณนับไม่ได้ ทรงความเปี่ยมด้วยพระคุณ มีพระปัญญาไม่มีสิ้นสุด มีพระเดชานุภาพไม่มีสิ้นสุด มีพระวิริยะไม่มีสิ้นสุด มีพระกำลังไม่มีสิ้นสุด มีความเต็มเปี่ยมด้วยพระพุทธ

^๒ อก.เอกก. (ไทย) ๒๐/๑๗๔/๒๒.

^๓ ขุ.จุ. (ไทย) ๓๐/๑๐๕/๒๑๘.

พลึง^๔ และอธิบายว่า พระพุทธเจ้าทรงมีพระคุณที่ใครวัดไม่ได้ ไม่มีใครกะประมาณพระองค์ได้ ทรงเป็นผู้ยอดเยี่ยม เป็นราชายิ่งกว่าราชา เป็นท้าวสักกะยิ่งกว่าท้าวสักกะ เป็นพรหมยิ่งกว่าพรหม เป็นเทพยิ่งกว่าเทพ^๕ ทรงมีท่าทางองอาจดุจโคสุภะ ดุจพญาราชสีห์^๖ กำลังกายของพระพุทธเจ้ามากเท่ากับกำลังของพระนารายณ์ พระพุทธเจ้ามีพระกำลังมหาศาลไม่เหมือนใคร มีพระกำลังเท่ากับพญาช้างฉัททันต์ ๑๐ เชือกมารวมกัน เท่ากับกำลังคน ๑๐ พันโกฏิ^๗ ชายคนหนึ่งรู้ว่าไม่มีใครจะสามารถวัดประมาณความสูงของพุทธะ (พระพุทธเจ้า) ต้องการพิสูจน์เรื่องนี้ วันหนึ่งขณะพระพุทธเจ้ากำลังเสด็จบิณฑบาต จึงถือไม้ไผ่ยาว ๑๖ ศอกยืนดักรออยู่ที่ประตูเมือง เมื่อพระพุทธเจ้าเสด็จมาใกล้รับถือไม้ไผ่ตามไปด้วยหวังวัดความสูงของพระองค์ แต่ไม่อาจวัดได้ เพราะไม่มีใครคาดคะเนพระพุทธเจ้า^๘ ถ้าพระพุทธเจ้าเสด็จไปโปรดคนยากจนในบ้านซึ่งมีหลังคาต่ำ พุทธานุภาพบันดาลให้ฝ้ายบ้านสูงขึ้นหรือไม่เช่นนั้นพื้นดินยุบลงไป พระพุทธเจ้าเสด็จตามปกติ^๙

พระองค์ทรงเผยแผ่คำสอนอยู่ ๔๕ ปี ทรงบำเพ็ญประโยชน์แก่ชาวโลก (โลกัตถจริยา) แก่หมู่พระญาติ (ญาติัตถจริยา) ในฐานะเป็นพุทธะ (พุทธัตถจริยา) การเกิดของเอกบุคค (พุทธะ) เป็นไปเพื่อประโยชน์สุข การล่วงลับของเอกบุคคเป็นไปเพื่อความเดือดร้อนของประชาชน^{๑๐} เมื่อเผยแผ่คำสอนเป็นปีกแผ่นเสด็จดับขันธปรินิพพานเมื่อพระชนม์ ๘๐ ปี ตถาคตแก่เฒ่าเป็นผู้ใหญ่ ล่วงกาลผ่านวัยมาโดยลำดับ วัยของตถาคตมาถึง ๘๐ ปี เกวียนเกาที่ซ่อมแซม ยังใช้ได้เหมือนกายของตถาคต ที่ยังเป็นไปก็เหมือนเกวียนเกาซ่อมด้วยไม้ไผ่^{๑๑}

พระพุทธองค์ทรงเป็นมนุษย์ โดยมีกิตติศัพท์อันงามขจรไปว่า พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น เป็นพระอรหันต์ ตรัสรู้ด้วยพระองค์เองโดยชอบ เพียบพร้อมด้วยวิชชาและจรณะ เสด็จไปดี รู้แจ้งโลก เป็นสารถีฝึกผู้ที่ควรฝึกได้อย่างยอดเยี่ยม เป็นศาสดาของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย เป็นพระพุทธเจ้า เป็นพระผู้มีพระภาค พระองค์ทรงรู้แจ้งโลกนี้พร้อมทั้งเทวโลก มารโลก พรหมโลก และหมู่สัตว์พร้อมทั้งสมณพราหมณ์เทวดาและมนุษย์ด้วยพระองค์เองแล้วทรงประกาศให้ผู้อื่นรู้

^๔ มิลินท. (บาลี) ๓๔๐.

^๕ ที.สี.อ. (บาลี) ๑/๗/๖๔.

^๖ ม.ม.อ. (บาลี) ๑/๒๙/๙๖.

^๗ อง.ทสก.อ. (บาลี) ๓/๒๑/๓๒๔.

^๘ ม.ม.อ. (บาลี) ๒/๔๒๕/๓๐๑.

^๙ ม.ม.อ. (บาลี) ๒/๓๘๗/๒๗๙.

^{๑๐} อ.เอกก. (ไทย) ๒๐/๑๐๗/๒๙.

^{๑๑} ที.ม. (ไทย) ๑๐/๑๖๕/๑๑๖.

ตาม ทรงแสดงธรรมงามในเบื้องต้น มีความงามในท่ามกลาง และมีความงามในที่สุด ทรงประกาศ พรหมจรรย์พร้อมทั้งอรรถและพยัญชนะบริสุทธิ์บริบูรณ์ครบถ้วน”^{๑๒}

พระพุทธองค์ทรงนามว่าพุทธะ ทรงเป็นธรรมราชา ทรงอาศัยธรรม สักการะธรรม เคารพธรรม นอบน้อมธรรม เชิดชูธรรม ยกย่องธรรม มีธรรมเป็นใหญ่ ทรงจัดการรักษา ป้องกัน และคุ้มครองกายกรรม วาจากรรมและมโนกรรมโดยธรรม จึงให้ธรรมจักรที่ยอดเยี่ยมหมุนไปโดยธรรม จักรนั้นอันสมณะ พราหมณ์ เทวดา มาร พรหม หรือใคร ๆ ในโลกให้หมุนกลับ (คัดค้าน) ไม่ได้”^{๑๓} พระองค์ทรงหนักในธรรม ทรงเคารพธรรม”^{๑๔}

ลักษณะพุทธะ คือ สิ่งที่ควรรู้อย่างพระองค์รู้แล้ว สิ่งที่ควรเจริญพระองค์เจริญแล้ว สิ่งที่ควรละพระองค์ละได้แล้ว ดังนั้น พระองค์จึงเป็นพุทธะ^{๑๕} ในคัมภีร์นิทเทส และคัมภีร์ปฏิสัมภิทามรรค^{๑๖} นิยามไว้ ๑๕ ความหมายคือ

๑. ตรัสรู้สัจจะ (พุทฺธิตา สจฺจานีติ พุทฺโธ)
๒. ให้หมู่สัตว์ตรัสรู้ (โฬเธตา ปชายาติ พุทฺโธ)
๓. เป็นสัพพัญญู (สพฺพญฺญตฺยา พุทฺโธ)
๔. เห็นธรรมทั้งปวง (สพฺพทสฺสาวิตฺยา พุทฺโธ)
๕. รู้ยิ่ง (อภิญญฺยตฺยา พุทฺโธ)
๖. ผู้เบิกบาน (วิกสิตตฺยา พุทฺโธ)
๗. สิ้นกิเลส (ซีณาสวสงฺขาเตน พุทฺโธ)
๘. ไม่มีอุปกิเลส (นิรุปกฺกิเลสสงฺขาเตน พุทฺโธ)
๙. ปราศจากราคะสิ้นเชิง (เอกนตฺวิตราคโ พุทฺโธ)
๑๐. ปราศจากโทষะสิ้นเชิง (เอกนตฺวิตฺโทโส พุทฺโธ)
๑๑. ปราศจากโมหะสิ้นเชิง (เอกนตฺวิตฺโมโห พุทฺโธ)
๑๒. ปราศจากกิเลสอย่างเด็ดขาด (เอกนตฺนิกฺกิเลสโ พุทฺโธ)
๑๓. เดินตามเอกายนมรรค(เอกายนมคฺคํ คโตติ พุทฺโธ)
๑๔. ตรัสรู้บุตรสัมมาสัมโพธิอันยอดเยี่ยม (เอกํ อนุตฺตรํ สมฺมาสมฺโพธิ อภิสมฺพุทฺโธติ

พุทฺโธ)

^{๑๒} ที.ส. (ไทย) ๙/๒๕๕/๘๖.

^{๑๓} อง.ติก. (ไทย) ๒๐/๑๔/๑๐๖ .

^{๑๔} วิ.อ. (บาลี) ๑/๑๙/๑๙๐.

^{๑๕} ม.ม. (ไทย) ๑๓/๓๙๒/๓๗๖.

^{๑๖} ชุ.ม. (ไทย) ๒๙/๑๘๒/๓๘๘.

๑๕. ปราศจากความไม่รู้ มีแต่ความรู้ (อพุทธิวิหิตตตา พุทธิปฏิลาภตตา พุทธิ)

ในพระไตรปิฎกบรรยายบุคลิภาพของพุทธะ (พระพุทธเจ้า) ว่าสะอาดบริสุทธิ์ดุจดอกบัว ตากดไม่ขัดแย้งกับโลกแต่โลกขัดแย้งกับตาคด ผู้กล่าวเป็นธรรมไม่ขัดแย้งกับใครในโลก สิ่งที่บัณฑิตสมมุติว่าไม่มีในโลก ตาคดก็ว่าสิ่งนั้นไม่มี สิ่งที่บัณฑิตสมมุติว่ามีอยู่ในโลก ตาคดก็ว่าสิ่งนั้นมี ... ตาคดเกิดเติบโตอยู่ในโลก ครอบงำโลกแต่ไม่แปดเปื้อนโลก เหมือนอุบล ปทุม บุนนารี เกิดเจริญ โตในน้ำ แต่ไม่ติดน้ำ ฉะนั้น”^{๑๗}

พระพุทธองค์ทรงพระชนม์ชีพแต่ละวัน ทรงยินดีในความสงบปลอดภัยเบาเรียบสงบ (อปป สหทุกาโม) ทรงบำเพ็ญพุทธกิจด้วยความรู้เท่าทันไม่ยึดมั่น (วิชชาวิมุตติผลานิโส)^{๑๘} พระลักษณะด้านในไม่มีใครรู้ได้ แม้ผู้พบเห็นเคยสนทนาก็ไม่อาจหยั่งคะเน ผู้ที่รู้จักพระองค์ต้องเป็นเช่นเดียวกับพระองค์”^{๑๙} เช่น

อัสสลายนมาณพ พราหมณ์หนุ่มอายุ ๑๖ ปี มีคุณสมบัติของพราหมณ์ครบถ้วนรู้เจนจบ ไตรเพท กล่าวว่า พระสมณะโคตมเป็นธรรมวาทีที่บุคคลจะพึงเจรจาโต้ตอบได้ยาก ข้าพเจ้าไม่สามารถจะเจรจาโต้ตอบกับพระสมณะโคตมในคำนี้ได้”^{๒๐}

สัจจนิกครนถ์ นักไต่वाหะ ไต่จนไม่มีใครกล้าปะทะคารม ความสามารถของเขาขนาดที่ว่าไต่वाหะกับเสาไม้เสายังสะเทือน เขาอวดตัวเหมือนปูเดินชูก้าม ไปไต่वाหะกับพระพุทธเจ้า ทำยที่สุดความทะนงหายไปหมดสิ้น เก้อเขิน ก้มหน้า นิ่งอึ้ง พุดไม่ออก เหมือนปูโดนหักก้าม ถ้าเจอพระสมณ โคตมไม่มีใครเอาตัวรอดได้เลย”^{๒๑}

พระอานนทบอโคปกโมคคัลลานพราหมณ์ว่า ไม่มีภิกษุสักรูปหนึ่งที่จะมีคุณสมบัติครบทุกประการอย่างที่พระพุทธเจ้าทรงมี พระพุทธเจ้าทรงยังมรรคที่ยังไม่อุบัติให้อุบัติ ทรงยังมรรคที่ยังไม่เกิดให้เกิด ตรัสบอกมรรคที่ไม่มีใครบอกได้ ทรงทราบชัดมรรค ทรงรู้แจ้งมรรค ทรงฉลาดในมรรค”^{๒๒} พระพุทธเจ้าทรงอาจหาญแก่วัฏฐ์ คือเวสาร์ชธรรม”^{๒๓} ทรงยืนยันว่า

๑. เป็นสัมมาสัมพุทธะ (สัมมาสัมพุทธปฏิญาณ)

^{๑๗} ส.ข. (ไทย) ๑๗/๙๔/๑๑๐.

^{๑๘} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๕๔/๓๒.

^{๑๙} ม.ม. (ไทย) ๑๒/๒๕๓/๒๕๓.

^{๒๐} ม.ม. (ไทย) ๑๓/๔๐๑/๓๘๘.

^{๒๑} ม.ม. (ไทย) ๑๒/๓๕๓/๓๑๖.

^{๒๒} ม.อ. (ไทย) ๑๔/๗๙/๕๙.

^{๒๓} ม.ม. (ไทย) ๑๒/๑๕๐/๑๑๐.

๒. หมดลันกิเลสอาสวะ (ชีณาสวปฏิกุญญา)
๓. ยินยันสิ่งทีตรัสแล้วว่ามีโทษจริง (อันตรายิกธรรม)
๔. แสดงธรรมเพื่อให้ผู้ฟังพันทุกข์ (นียยานิกธัมมเทศนา)

คุณค่าการเปล่งอาสภิวาจาของพระโพธิสัตว์ด้านเป็นประโยชน์ต่อโลก เป็นบทบาทของพระองค์ผู้ทรงบำเพ็ญประโยชน์ต่อชาวโลก เยียวยาความทุกข์ความเดือดร้อนเป็นที่พึ่งของชาวโลก พระองค์เหมือนหมอรักษาคนไข้ ชี้นะทางดำเนินชีวิตแก่ชาวโลก เป็นเหมือนสถาปนิกผู้ออกแบบสร้างบ้าน ทรงชี้ทางเดินให้ (มคคกฺขายี)

๔.๑.๒ คุณค่าการเปล่งอาสภิวาจาของพระโพธิสัตว์ด้านเป็นประโยชน์ต่อโลก

คุณค่าการเปล่งอาสภิวาจาของพระโพธิสัตว์ด้านเป็นประโยชน์ต่อโลก กล่าวถึงคุณค่าการเปล่งอาสภิวาจาของพระโพธิสัตว์ ด้านเป็นประโยชน์ต่อโลก โดยที่พระโพธิสัตว์ ประสูติ เมื่อทรงก้าวลงจากพระครรภ์ ทรงผินพระพักตร์ไปยังทิศอุดร ชีพระตรชนขึ้นฟ้า แล้วเสด็จดำเนินไป ๗ ก้าว แต่ละก้าวมีดอกบัวผุดขึ้นมารองรับ และทรงเปล่งพระอาสภิวาจา (วาจาอย่างองอาจ) ว่า เราเป็นผู้เลิศของโลก เป็นผู้ใหญ่ที่สุดของโลก เป็นผู้ประเสริฐที่สุดของโลกนี้เป็นการเกิดครั้งสุดท้าย ไม่มีการเกิดใหม่อีกต่อไป^{๒๔}

ที่ทราบกันโดยทั่วไปว่าวันวิสาขบูชาคือวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาวันหนึ่ง ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นแห่งประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา โดยเป็นอุบัติกาลของอัคมหาบุรุษที่ยิ่งใหญ่ที่สุดเท่าที่โลกเคยมีมา กล่าวคือเป็นวันที่พระบรมโพธิสัตว์เสด็จอุบัติเพื่อมาตรัสรู้ธรรมทำลายความสงสัยของโลกอย่างสิ้นเชิงด้วยพระปรีชาญาณอันหาที่สุดมมิได้ เมื่อพระบรมโพธิสัตว์ได้ตรัสรู้ อนุตรสัมมาสัมโพธิญาณสำเร็จเป็นพระพุทธเจ้าแล้ว ทรงเป็นบุคคลแรกที่ค้นพบวิธีเอาชนะทุกข์ได้อย่างเด็ดขาดเพราะทรงเข้าใจโลกและชีวิตอย่างถูกต้องถ่องแท้ตามความเป็นจริง นับเป็นช่วงกาลที่ความมืดดำซึ่งเคลือบคลุมทอหุ้มโลกได้คลี่คลายสลายตัว เพราะอานุภาพแห่งแสงประทีปธรรมที่ส่องฉายลงมาทำลายม่านหมอกอันแน่นหนาและมวลมืดหม่นบนผืนโลกนั้น ผันพระองค์จากความเป็นปุถุชนมาสู่ความเป็นอริยชนอันสูงสุด ในฐานะพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ผู้เป็นบรมศาสดาของไตรโลก กระทั่งเป็นวันวิโยคเสด็จดับขันธปรินิพพานอันเป็นการสิ้นสุดแห่งการดำรงพระชนม์ของพระพุทธองค์

^{๒๔} ที.ม. (ไทย) ๑๐/๓๑/๑๔.

วันเพ็ญหนึ่ง ๆ ของพระจันทร์ที่ส่องฉายกระจายไปทั่วผืนโลกในยามราตรีเดือนวิสาขะนั้น เป็นจุดบรรจบร่วมกันของเหตุการณ์ประวัติศาสตร์ ๓ เหตุการณ์ที่แม้ว่าจะแตกต่างกันโดยสภาพ คือ การประสูติ ตรัสรู้ และปรินิพพาน แต่ก็ เป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นแก่บุคคลคนเดียวกัน อย่างน่าอัศจรรย์ แสงจันทร์วันเพ็ญในเหตุการณ์เหล่านั้นต่างก็มีความสว่างสุกใสดุจเดียวกัน โดยแสงจันทร์ในวันเพ็ญคราวพระบรมโพธิสัตว์ถือพระประสูติกาลมาเยี่ยมเยือนเสมือนเกร็ดสวรรค์เลื่อนประกาศเตือนหมู่มนุษย์ว่าอัจฉริยบุรุษผู้จักเป็นที่พึ่งอันสูงสุดของชาวโลกได้เสด็จอุบัติแล้ว แสงจันทร์ในเพ็ญตรัสรู้เป็นนิมิตหมายบ่งบอกว่าประทีปธรรมที่ไม่มีวันดับมอดตลอดกาลได้ถูกจุดขึ้นแล้ว ณ โพธิมหาสถาน และแสงจันทร์ในเพ็ญวันเสด็จดับขันธปรินิพพานเสมือนจะขับส่งสัญญาณให้ทราบวามรตกรรมที่ไม่มีวันตายไปพร้อมกับพระพุทธรูปซึ่งพระพุทธรูปทรงผากไว้เป็นปัจฉิมโอวาทนั้น จะเป็นของขวัญชิ้นสุดท้ายที่ให้อนุสสติเตือนใจชาวพุทธและชาวโลกทั้งมวลได้ตระหนักถึงความสำคัญของความไม่ประมาทในการทำหน้าที่ของตนและบำเพ็ญประโยชน์เพื่อคนอื่น ตลอดจนสังคมให้งามสมและสำเร็จสมบูรณ์ คือ

(๑) วันพระประสูติกาลของสิทธัตถราชกุมาร เท่ากับแสดงสัญญาณแห่งนิมิตมงคลว่ามนุษย์สามารถพัฒนาศักยภาพปัญญาจนถึงขั้นสูงสุดสำเร็จเป็นพระอรหันตสัมพุทธได้ อาสภิวาจาที่พระกุมารแรกประสูติทรงเปล่งประกาศอย่างอาภายาญ เป็นการยืนยันมั่นใจว่าในอนาคตอันใกล้พระองค์จะกลายเป็นอัครบุรุษผู้ยิ่งใหญ่ที่สุดในหมู่มนุษย์ชน เป็นเอกบุคลผู้ประเสริฐตมเป็นหนึ่งในทุก ๆ ด้าน กล่าวคือเป็นหนึ่งในด้านความดีคือถึงสมหาบารมีที่ทรงสั่งสมมาเป็นเวลา ๔ อสงไขยแสนกัป ทรงบำเพ็ญบารมีทั้ง ๓๐^{๒๕} ทศอย่างยวดยิ่ง ก็เพื่อเข้าถึงความจริงอันสูงสุดตมธรรมคือพระสัมโพธิญาณเป็นหนึ่งด้านปัญญาที่ทรงสั่งสมอบรมมาเป็นเวลานานแสนนาน ด้วยทรงประสงค์จะใช้พระปัญญาประหนึ่งเกตราชนถ่ายสรรพสัตว์ให้ข้ามพ้นวงวัฏสังสารสาครคือทะเลทุกข์ที่ประชาชนเวิรเวยนแหวกว่ายลอยคออยู่จำเนียรนานไม่รู้กาลสิ้นสุดตลอดจนเป็นหนึ่งด้านความเสียสละ เพราะทุกพระชาติที่ทรงบำเพ็ญมหาบารมีนั้นทรงทุ่มอุทิศแม้ชีวิตของพระองค์เพื่ออำนวยประโยชน์แก่ผู้อื่นมาโดยตลอด

(๒) วันแห่งการตรัสรู้ นับเป็นจุดเริ่มต้นแห่งการโปรยปรายความสุขออกไปอย่างกว้างไกลไพศาลเพราะการแผ่สัต์พระโพธิญาณจักขยายผลเป็นความสุขสานต์และผ่านพ้นทุกข์กาย

---

^{๒๕} บารมี ๓๐ ประการ คือ ทาน ศีล เนกขัมมะ ปัญญา วิริยะ ขันติ สัจจะ อธิษฐาน เมตตา อุเบกขา, ทานอุปบารมี ฯลฯ อุเบกขาอุปบารมี, ทานปรมัตถบารมี ฯลฯ อุเบกขาปรมัตถบารมี ทานบารมี การบำเพ็ญทานตามปกติ ทานอุปบารมี การบำเพ็ญทานยิ่งกว่าปกติ ทานปรมัตถบารมี การบำเพ็ญทานระดับสูงสุด เช่น สละทรัพย์ภายนอกเป็นทานบารมี สละอวัยวะเป็นทานอุปบารมี สละชีวิตเป็นทาน เป็นปรมัตถบารมี; ชุ.พุทธ. (ไทย) ๓๓/๗๖/๔๔๖.

ทุกขใจของหมู่เวไนยสัตว์ด้วยเหตุนี้ การตรัสรู้ยังซึ่งถึงสูตรแก้ปัญหาวชิตร้อยอย่างอริยสัจ ๔^{๒๖} พร้อมกับการค้นพบอริยมรรคมีองค์ ๘^{๒๗} อันเป็นแนวทางสร้างความสุขอย่างถูกต้องของพระพุทธองค์จึงถือเป็นการเผยแผ่ของพระพุทธศาสนาอย่างสง่างาม อริยสัจ ๔ ที่ทรงหยั่งซึ่งรวมถึงอริยมรรคที่ทรงค้นพบเมื่อแรกตรัสรู้ ถูกปรุงเป็นโอสถวิเศษที่ใช้เป็นสูตรแก้ปัญหาวชิตร้อยให้แก่มหาสาวกพุทธได้ดีที่สุดตลอดมา ไม่ใช่เพียงสาวกพุทธเท่านั้นที่ได้ลิ้มชิมโอหารสแห่งโอสถธรรมอันเป็นอมตะ แต่ชาวโลกทั่วไปก็ได้ศึกษาหลักพุทธธรรมแล้วนำไปปฏิบัติก็ย่อมได้ลิ้มชิมโอหารสแห่งโอสถธรรมนั้นด้วยเช่นกัน แม้ว่าเวลาจะผ่านมากกว่าสองสหัสวรรษแล้วแต่หลักธรรมที่พระพุทธองค์ทรงประกาศไว้กว่า ๒,๕๐๐ ปี ยังเป็นธรรมวิธีที่สมสมัยไม่เคยเสื่อมสูญหายไปกับกาลเวลาหากยังคงช่วยอำนวยประโยชน์ให้แก่ชีวิตของชาวโลกได้เป็นอย่างดีสืบมาปัจจุบัน

(๓) วันแห่งปรินิพพานสมัย เป็นประหนึ่งนิมิตสะกิดเตือนใจให้ชาวพุทธทั้งหลายและชาวโลกทั่วไปไม่ประมาทในการดำรงชีวิต ทั้งให้อุทาหรณ์สอนใจว่าไม่ควรดำเนินหน้าที่และวิถีชีวิตของตนแยกเดี่ยวจากชุมชนและสังคม หากแต่ให้ตระหนักถึงปฏิสัมพันธ์เชิงเกื้อกูลกับผู้อื่น ไม่โลกลั่นเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนอย่างเข้มข้น จินตนาการข้ามพ้นประโยชน์ของบุคคลอื่นและสังคมรอบข้าง ไม่พยายามแยกห่างตนเองออกจากสังคม ฝึกใจให้มองเห็นประโยชน์ร่วมกันระหว่างส่วนปัจเจกชนและสังคมอย่างเหมาะสมกลมกลืนเพื่อคืนสังคมสู่ความกลมเกลียวเหนียวแน่นอย่างที่เคยเป็นมาต่อไป แสงสว่างจากประทีปที่ถูกจุดขึ้นจากทั่วทุกมุมโลก โดยเฉพาะในประเทศที่นับถือพระพุทธศาสนาในวัน วิสาขบูชาตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา คือประทีปดวงเดียวกันที่ทรงอานุภาพช่วยเพิ่มโอภาสรัศมีให้พระจันทร์วันเพ็ญฉายเด่นสว่างไสวไปทั่วโลก เป็นสื่อแทนการบูชาพระพุทธองค์ผู้ทรงปฏิบัติภาระในฐานะเป็นพระพุทธเจ้าในการช่วยผ่อนเพลาบรรเทาทุกข์และสร้างสันติสุขภายใน กระทั่งช่วยปลดปล่อยปัญหาทั้งภายในและภายนอกให้แก่ชาวโลก ดับทุกข์ ถอนลูกศรคือความโศกที่ปักฝังอยู่ในจิตใจของพวกเขาจนทุกข์สิ้นโศกสร้าง ตลอดจนประทานแสงสว่างแห่งธรรมส่องนำทางชีวิตให้ดำเนินไปสู่ความสุขอันถาวรแก่โลกทั้งมวลนับไม่ถ้วน กระแสสายแห่งน้ำพระทัยเมตตาและพระมหากรุณาของพระพุทธองค์ที่ได้หลั่งขลิบประพรมโลกที่กำลังเร่าร้อนด้วยเพลิงทุกข์เพลิงโศกศัลย์ให้พลันดับมอดลงกลายเป็นความชุ่มเย็นและเป็นสุขนั้น นับว่ายิ่งใหญ่ไพศาล แสดงถึงคุณูปการอันเปรียบประมาณมิได้ซึ่งชาวโลกได้รับจากพระบรมนาถ ศาสตราผู้ทรงเป็นที่พึ่งอันประเสริฐสูงสุด เป็นศาสดาของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย^{๒๘}

^{๒๖} ที.ม. (ไทย) ๔/๑๔/๒๑.

^{๒๗} ที.ม. (ไทย) ๔/๑๔/๒๑.

^{๒๘} วิมพา. (ไทย) ๑/๑/๑.

เหนือสิ่งอื่นใด พระมหากรุณาธิคุณและพุทธจริยาวัตรที่ทรงปฏิบัติบำเพ็ญให้เป็นประโยชน์แก่ชาวโลกตลอดจนพระชนมชีพนั้น จักเป็นอนุสาวรีย์แห่งความดีที่จะสถิตประดิษฐานอยู่ในจิตใจของชาวโลกทั้งหลาย เป็นหนึ่งในความทรงจำอันเรืองรองงามพิสุทธิ์ของชาวพุทธและชาวโลกอย่างสำคัญไปตราบนานเท่านาน ให้สมกับคำกล่าวขานว่า วิสาขบูชาเป็นวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาและเป็นวันสำคัญสากลของโลกอย่างแท้จริง

๔.๑.๓ คุณค่าการเปล่งอาสภิวาจาของพระโพธิสัตว์ด้านเข้าถึงการบรรลุธรรม

คุณค่าการเปล่งอาสภิวาจาของพระโพธิสัตว์ด้านเข้าถึงการบรรลุธรรม กล่าวถึงคุณค่าการเปล่งอาสภิวาจาของพระโพธิสัตว์ด้านเข้าถึงการบรรลุธรรม ในสมัยพุทธกาล สวณฺณมุนีเป็นพระราชาอุทยาน อยู่ระหว่างเมืองกบิลพัสดุ์กับเมืองเทวทหะ พระนางสิริมหามายาแม่สีของพระเจ้าสุทโธทนะ เมื่อนางพระครรภ์แก่ประสงค์จะไปมีประสูติกาลที่เมืองเทวทหะอันเป็นเมืองพระบิดา พระมารดา แต่ขณะเดินทางไปที่สวณฺณมุนีอุทยาน ก็ทรงเพลิงกับธรรมชาติ ความสวยงามของอุทยาน ในขณะเดียวกันก็เกิดปวดพระอุทร ประสงค์จะให้ประสูติกาลแก่พระโพธิสัตว์ และก็ทรงให้กำเนิดแก่ราชกุมารผู้มีบุญมากด้วยอิริยาบถยืน กุมารน้อยออกมายืนและเดินไปทางทิศเหนือ ๗ ก้าว แล้วทรงเปล่งพระอาสภิวาจา (วาจาอย่างองอาจ) ว่า เราเป็นผู้เลิศของโลก เป็นผู้ใหญ่ที่สุดของโลก เป็นผู้ประเสริฐที่สุดของโลกนี้เป็นการเกิดครั้งสุดท้าย ไม่มีการเกิดใหม่อีกต่อไป^{๒๙} หลังจากทรงเปล่งอาสภิวาจาแล้ว ก็ทรงใช้ชีวิตในกุมารและเจ้าชาย จนได้อภิเษกสมรสกับพระนางพิมพา และมีพระโอรส ๑ คือพระราहुล จึงทรงได้สละราชสมบัติออกผนวช

เมื่อพระชนมายุ ๒๙ พรรษา ได้ทรงออกผนวช อธิษฐานจิตเป็นบรรพจิตที่ฝั่งแม่น้ำอโนมาณี ต่อมาได้เดินทางเข้าไปในนครรัฐ แม้จะได้รับเชิญจากพระเจ้าพิมพิสารให้ทรงครองราชย์สมบัติ ก็หาทรงรับไม่ ทรงเสด็จไปที่ตำบลอุรุเวลาเสนานิคมบริเวณจังหวัดคยาในปัจจุบัน ทรงบำเพ็ญความเพียร ตามแนวอัตตกิลมณานุโยค และทุกกริยา แต่ไม่สำเร็จจึงหันมาบำเพ็ญความเพียรทางจิต ตามแนวอานาปานสติ จนก้าวหน้าในการปฏิบัติตามลำดับในวันวิสาขปุณณมีเพ็ญเดือน ๖ ทรงรับข้าวมธุปายาสจากนางสุชาดา และทรงรับหย้าคา ๘ ก้า จากโสถยิพรหมาณ แล้วบุพโกณฑันโพธิ์ในตอนพลบค่ำ อธิษฐานจิตอย่างแน่วแน่ในพระทัยว่า ถึงแม่เนื้อและเลือดในสรีระจะเหือดแห้งไปจนสิ้น เหลือแต่หนังเอ็น กระดูก ก็ตามที หากไม่ได้บรรลุพระสัมมาสัมโพธิญาณแล้ว จะไม่ลุกจากที่นี่เป็นอันขาด”

^{๒๙} ที.ม. (ไทย) ๑๐/๓๑/๑๔.

ทรงตั้งความเพียรอย่างเข้มแข็งเด็ดเดี่ยวเยี่ยงมหาบุรุษ ในปฐมยามทรงเอาชนะมาร ได้ทรงบรรลุปุณนิवासานุสติญาณ คือทรงระลึกชาติหนหลังได้ ในมัชฌิมยาม ทรงบรรลुจตุปปาตญาณ คือทรงได้ทิพยจักขุ ในปัจฉิมยามทรงบรรลุอาสวักขยญาณ^{๓๐} ทรงปรีชาสามารถทำอาสวะกิเลสทั้งหลายให้หมดสิ้นไปด้วยพระปัญญา ทรงหยั่งญาณในปัจฉยาการแห่งปฏิจจสมุปบาท เวลาใกล้รุ่งอรุณ ได้ทรงบรรลुพระสัมมาสัมโพธิญาณ อันประเสริฐยอดเยี่ยม ที่พระองค์ทรงมีพระทัยมุ่งหมาย บำเพ็ญพระบารมีมาสิ้นเวลาสี่สงฆ์แสนมหากัป ทรงบรรลुถึงความเป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ผู้ตรัสรู้เองโดยชอบ เป็นผู้ประเสริฐเลิศในโลกกบทั้งเทวโลกมารโลก และพรหมโลก สถานที่แห่งนี้จึงเป็นที่เกิดของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า และเพราะทรงตรัสรู้เอง จึงนับว่าเป็นการเกิดของพระองค์ เกิดขึ้นในโลกด้วย

หลังตรัสรู้แล้ว พระบรมศาสดาได้เสวยวิมุตติสุข ณ สัตตมหาสถาน แล้วในสัปดาห์ที่ ๘ ภายใต้ต้นอชนิโครธ ทรงพิจารณาถึงความล้าลึกแห่งพระธรรมที่ได้ทรงตรัสรู้ ทรงได้รับการทูลอาราธนาจากสหัมบดีพรหมให้ทรงเทศนาโปรดสัตว์ ทรงรับคากราบทูลอาราธนาด้วยพระหทัยอันเปี่ยมด้วยมหากรุณาธิคุณ ได้พิจารณาเห็นมนุษย์ในโลกเหมือนดอกบัวใต้น้ำ เสมอน้ำ และเหนือน้ำ พระองค์ทรงพิจารณาโปรดพวกเหนือน้ำก่อน แล้วค่อยอบรมสั่งสอนผู้เสมอน้ำและใต้น้ำต่อไป จึงเสด็จไปป่าอิสิปตนมฤคทายวัน แขวงเมืองพาราณสี เพื่อโปรดปัญจวัคคีย์ คือ โกณฑัญญะ วัปปะ ภัททิยะ มหานามะ และอัสสชิ^{๓๑} ในวันเพ็ญเดือน ๘ อันตรงกับวันอาสาฬหบูชา ทรงแสดงพระธรรมเทศนาครั้งแรกเรียกว่า ธัมมจักกัปปวัตตนสูตรแก่ปัญจวัคคีย์ เมื่อแสดงธรรมจบ โกณฑัญญะ หัวหน้าปัญจวัคคีย์ได้ดวงตาเห็นธรรมว่า สิ่งใดสิ่งหนึ่ง มีการเกิดขึ้นเป็นธรรมดา สิ่งทั้งปวงนั้นย่อมดับไปเป็นธรรมดา

พระพุทธองค์ทรงพอพระทัยอุทานว่า อญญาสิ วต โภ โกณฑัญโญ โกณฑัญญะ ได้รู้แล้วหน่อ ท่านจึงมีนามว่า อัญญาโกณฑัญญะ ตั้งแต่นั้นมา และท่านอัญญาโกณฑัญญะได้ทูลขออุปสมบท พระองค์ทรงประทานอุปสมบทด้วยเอหิภิกขุอุปสัมปทา เป็นพระสาวกรูปแรกในพระพุทธศาสนา ต่อมารูปอื่นก็ได้บรรลुพระโสดาบันตาม และทั้งหมดได้บรรลुพระอรหันต์เมื่อฟังอนัตตลักขณสูตร ในเวลาต่อมา ณ ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน หรือสารนาถ พระองค์ได้โปรดพระยสะและสหายอีก ๕๔ รูป จนบรรลุพระอรหันต์ เมื่อออกพรรษา พระองค์ได้ส่งสาวกทั้ง ๖๐ รูป ออกประกาศพระศาสนาด้วยพระดำรัสว่า จรณ ภิกขเว จาริกัม พุชฺชนหิตา พุชฺชนสุขาย โลกานุกมปาย หิตาย สุขาย เทวมนุसानิ แปลว่า ตูก่อนภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงจาริกไปเพื่อเกื้อกูลแก่

^{๓๐} ที.สี. (ไทย) ๙/๒๔๘/๘๔.

^{๓๑} วิ.ม. (ไทย) ๔/๑๐/๑๕.

คนหมู่มา เพื่อความสุขแก่คนหมู่มา เพื่ออนุเคราะห์โลก เพื่อประโยชน์และความสุขแก่เทวดา และมนุษย์ทั้งหลาย^{๓๒} สารนาถ จึงเป็นสถานที่หมุนล้อพระธรรมจักรให้เป็นไปในโลกเป็นครั้งแรกเพื่อประโยชน์และความสุขแก่มวลเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย พระพุทธองค์ได้ทำพุทธกิจอย่างนี้ตลอด ๔๕ ปี ประกาศพระธรรมวินัย ประดิษฐ์สถานพระพุทธศาสนาให้มั่นคงในหมู่พุทธบริษัท ทั้งภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก และอุบาสิกา สมควรที่เราทั้งหลายจะได้โน้มระลึกถึงพระพุทธคุณ พระธรรมคุณ และพระสังฆคุณด้วยจิตมั่นคงแจ่มใส เข้าถึงธรรม บรรลุธรรมและเผยแผ่ธรรมให้กว้างออกไปทั่วโลก

๔.๒ อาสภิวาจาของพระโพธิสัตว์ในทัศนะของนักวิชาการฝ่ายพระสงฆ์ในสังคมไทย

อาสภิวาจาของพระโพธิสัตว์ในทัศนะของนักวิชาการฝ่ายพระสงฆ์ในสังคมไทย เป็นการกล่าวถึงการเปล่งอาสภิวาจาของพระโพธิสัตว์ในทัศนะของนักวิชาการฝ่ายพระสงฆ์ในสังคมไทย โดยแบ่งออกเป็น อาสภิวาจาในทัศนะของสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส อาสภิวาจาในทัศนะของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ.ปยุตฺโต) อาสภิวาจาในทัศนะของพระราชรัตนรังษี (วิริยยุทธ วิริยทุธ) อาสภิวาจาในทัศนะของพระมหาสมณจินต์ สมนามปัญญา และอาสภิวาจาในทัศนะของพระครูกลียาณสิทธิวัฒน์ ผู้วิจัยจะได้นำเสนอต่อไปนี้

๔.๒.๑ อาสภิวาจาในทัศนะของสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส

สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ได้ให้ทัศนะคติเกี่ยวกับการเปล่งอาสภิวาจาของพระโพธิสัตว์ว่า^{๓๓} บริเวณเทือกเขาหิมาลัยตอนใต้ เมื่อกว่า ๒,๕๐๐ ปีมาแล้ว ท่ามกลางความเชื่อในพลังอำนาจของเทพเจ้าแห่งท้องฟ้า เทพเจ้าแห่งดิน น้ำ ลม ไฟ ท่ามกลางผู้คนที่ยึดมั่นกับการแสวงหาความหลุดพ้น ทว่าทั้งดินแดนเต็มไปด้วยนักคิด นักปราชญ์ นักตรรกะ นักวิจารณ์ เจ้าสำนัก เจ้าลัทธิมากมาย มหาบุรุษผู้หนึ่งได้ค้นพบกฎแห่งธรรมชาติที่ไม่เคยมีใครมองเห็นมาก่อน เป็นการค้นพบความจริงของชีวิตที่มีต้องร้องขอเทพเจ้าอีกต่อไป ณ นครเล็ก ๆ ห่างจากเชิงเขาหิมาลัยราวร้อยละกิโลเมตรชื่อว่า กบิลพัสดุ์ อันเป็นเมืองหลวงของศากยวงศ์ที่สืบเชื้อสายมาจากพระเจ้าโอกกากราช ต้นตระกูลศากยวงศ์หรืออาทิตยวงศ์ ซึ่งเป็นอารยันเผ่าหนึ่ง ได้อพยพมาตั้งบ้านเรือนที่นี่

^{๓๒} ที.ม. (ไทย) ๑๐/๘๗/๔๗.

^{๓๓} สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, พระพุทธประวัติเล่ม ๑, พิมพ์ครั้งที่ ๔๘, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๒๙), หน้า ๕๒-๖๐.

พระโพธิสัตว์ หลังจากเสวยพระชาติเป็นพระเวสสันดรอันเป็นชาติสุดท้ายแล้ว ก็จุติไปประทับอยู่ที่สวรรค์ชั้นดุสิตทรงพระนามว่า ท้าวสันดุสิตเทวราช เมื่อประทับที่สวรรค์เป็นเวลาพอสมควรแล้ว เทวดาในสวรรค์ทุกชั้นจึงอาราธนาให้มาจุติในโลกมนุษย์ เพื่อตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแล้วสั่งสอนเวโยสัตว์ต่อไป พระโพธิสัตว์ทรงพิจารณาถึงมหาวิโลกนะอันมีความหมายว่า การตรวจดูอันยิ่งใหญ่ หรือข้อตรวจสอบพิจารณาที่สำคัญ หมายถึงสิ่งที่พระโพธิสัตว์ทรงพิจารณาตรวจดูก่อนจะตัดสินใจประทับพระทัยประทานปฏิญญารับอาราธนาของเทพดาทั้งหลายว่า จะจุติจากดุสิตเทวโลกไปบังเกิดในพระชาติสุดท้ายที่จะตรัสรู้เป็นพระพุทธรูปเจ้ามี ๕ ประการ จึงนิยมเรียกว่า ปัญจมหาวิโลกนะ ได้แก่

(๑) กาล อายุกาลของมนุษย์จะต้องอยู่ระหว่าง ๑๐๐ ถึง ๑ แสนปี (ไม่สั้นกว่าร้อยปี ไม่ยาวเกินแสนปี)

(๒) ที่ป ทวีปที่จะอุบัติจะต้องเป็นชมพูทวีปเท่านั้น

(๓) เทสะ คือ ประเทศ หมายถึง ดินแดนจะอุบัติในมัธยมประเทศและทรงกำหนดเมืองกบิลพัสดุ์เป็นที่บังเกิด

(๔) กุละ คือ ตระกูล จะอุบัติเฉพาะในชาติตติยสกุลหรือในพราหมณสกุล และทรงกำหนดว่าเวลานั้น โลกสมมติว่าตระกูลกษัตริย์ประเสริฐกว่าตระกูลพราหมณ์จึงจะอุบัติในตระกูลกษัตริย์ โดยทรงเลือกพระเจ้าสุทโธทนะเป็นพุทธบิดา

(๕) ขนัตติอายุปริจเฉท คือมารดาและกำหนดอายุของมารดา มารดาจะต้องมีศีลห้า บริสุทธิ์ ไม่โลเลในบุรุษ ไม่เป็นนักดื่มสุรา ได้บำเพ็ญบารมีมาตลอดแสนกัลป์ ทรงกำหนดให้พระนางสิริมหามายาและทรงทราบว่าจะมีพระชนมอยู่เกิน ๑๐ เดือนไปได้ ๗ วัน^{๓๔}

เมื่อพิจารณาแล้วจึงรับการอาราธนานั้น เสด็จจากดุสิตมาจุติในพระครรภ์พระนางสิริมหามายา หลังจากนั้นพระนางก็สุบินนิมิตว่าได้เข้าไปยังป่าหิมพานต์ เห็นช้างเผือกข้างหนึ่งลงมาจากยอดเขาสูงแล้วนำดอกบัวมาถวาย เมื่อตื่นบรรทมแล้วทรงเล่าให้โหราจารย์ฟัง เหล่าโหรทั้งหลายต่างทำนายว่า จะได้พระโอรสที่มีบุญญาภาพมาอุบัติในพระครรภ์ ตั้งแต่นั้นมาพระนางก็ได้ดูแลทะนุถนอมพระครรภ์ โดยได้รับการเอาใจใส่จากพระสวามีเป็นอย่างดี

พระนางสิริมหามายาเมื่อทรงพระครรภ์ ๑๐ เดือนแล้ว รู้สึกพระองค์ว่าจะประสูติพระโอรส จึงกราบทูลพระสวามีให้ทรงทราบ เพื่อจะเสด็จพระราชดำเนินกลับเมืองเทวทหะ อันเป็นบ้านเกิดของพระองค์ เพื่อประสูติพระโอรสที่นั่นอันเป็นโบราณราชประเพณี พระเจ้าสุทโธ-

^{๓๔} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต), **พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๘, (กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิธรรมทานกุศลจิต, ๒๕๕๕), หน้า ๓๐๗ - ๓๐๘.

ทนะได้จัดขบวนเสด็จอย่างยิ่งใหญ่ แต่เมื่อถึงอุทยานลุมพินีวัน อันเป็นเขตแดนระหว่างสองเมือง พระนางก็มีอาการปวดพระครรภ์ จึงได้หยุดพักโดยเหนี่ยวกิ่งต้นสาละ และยืนประสูติพระโอรสในสวนนั้นเอง ในวันเพ็ญเดือน ๖ หรือเดือนวิสาขะ ตรงกับวันศุกร์ ปีกจอ ก่อนพุทธศักราช ๘๐ ปี ณ สวนลุมพินี (Lumbini) ซึ่งปัจจุบันเรียกว่า รุมมินเด (Rummindie) ห่างจากเมืองกบิลพัสดุ์ ประมาณ ๒๒ กิโลเมตร ตำนานเล่าว่า เจ้าชายน้อยประสูติแล้วทรงเดินได้ ๗ ก้าวนับเป็นสิ่งมหัศจรรย์พร้อมยกนิ้วชี้ขวา และตรัสอาสภิวาจาว่า เราเป็นผู้เลิศในโลก เราเป็นผู้เจริญที่สุดในโลก เราเป็นผู้ประเสริฐที่สุดในโลก ชาตินี้เป็นชาติสุดท้ายบัดนี้ภพใหม่ไม่มีอีก^{๓๕}

สถานที่อันเป็นที่ตั้งแห่งสวนลุมพินีนั้น เป็นที่รู้จักกันอย่างกว้างขวางในปัจจุบัน เพราะพระเจ้าอโศกมหาราชซึ่งทรงปกครองชมพูทวีปในช่วงสามร้อยปีหลังพุทธกาลนั้น ได้รับสั่งให้สร้างเสาศีลาอันสูงใหญ่ขึ้นตรงที่ประสูตินั้น เพื่อเป็นเครื่องหมายสถานที่อันสำคัญ ที่เสานั้นพระเจ้าอโศกมหาราชยังให้จารึกอักษรเป็นข้อความว่า พระองค์ทรงได้สร้างเสานี้ขึ้นเพื่อให้ชนชั้นหลังทราบได้ถึงสถานที่ที่เคยมีเหตุการณ์อันสำคัญคือ การประสูติของพุทธองค์^{๓๖}

เมื่อพระนางสิริมหามายาได้ประสูติพระโอรสในสวนลุมพินีแล้วนั้น จึงโปรดให้ดการเสด็จไปนครเทวทหะ และให้เสด็จนิวัติกรุงกบิลพัสดุ์ ตำนานกล่าวว่า ในการนี้ได้มีสหชาติคือ ผู้เกิดร่วมด้วย หมายถึง คน (รวมทั้งสัตว์และสิ่งของ) ที่เกิดร่วมวันเดือนปีเดียวกัน หรืออย่างเพลา หมายถึงผู้เกิดร่วมปีกัน ได้แก่ พระนางยโสธราพิมพา เจ้าชายอานนท์ อามตย์กาฬุทายี นายฉันทะ ม้ากัณฐกะ ต้นโพธิ์ และชุมทองทั้งสี่ (นิธิภูมิ)^{๓๗}

ในวันเพ็ญเดือนวิสาขะ ก่อนพุทธศักราช ๔๕ ปี นางสุชาดาธิดาแห่งเศรษฐีตำบลอุรุเวลาเสนานิคมได้อธิษฐานกับเทวดาอารักษ์ว่า ถ้าได้สามีที่มีศักดิ์เสมอกันและได้บุตรชายจะทำการเซ่นสังเวยบวงสรวง ด้วยข้าวมธุปายาสและวัตถุมีค่าแสนหาปณะ เมื่อสมความปรารถนาจึงนำข้าวมธุปายาสมาเซ่นสรวง เมื่อเห็นมหาบุรุษมีลักษณะงดงามประทับนั่งใต้ต้นไทรนามว่า อชปาลนิโครธจึงคิดว่าเป็นเทวดาอารักษ์ จึงน้อมถวายข้าวมธุปายาส พระองค์ทรงรับมาปั้นได้ ๔๙ ก่อนหลังจากเสวยแล้วทรงลอยถาดที่ฝังแม่น้ำเนรัญชรา โดยอธิษฐานว่า แม่ข้าพเจ้าจักได้ตรัสรู้พระสัพพัญญุตญาณขอให้ถาดนี้ จงลอยทวนกระแสน้ำ ด้วยอำนาจแห่งพระโพธิญาณ ถาดทองคำก็

^{๓๕} ที.ม. (ไทย) ๑๐/๓๑/๑๔.

^{๓๖} พุทธศาสนิกขุ, พุทธประวัติฉบับสำหรับเยาวชน, (สุราษฎร์ธานี: กองตำรา คณะธรรมทาน ไซยา, ๒๕๓๘), หน้า ๑๑.

^{๓๗} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์, หน้า ๔๐๘-๔๐๙.

ลอยทวนน้ำขึ้นไป ประมาณ ๘๐ ศอกแล้วจมลงสู่หน้าคพิภพของพญากาฬนาคราช มหาบุรุษบังเกิด ความมั่นใจ สรงน้ำ พักผ่อนจนเพลาเย็น ต่อมาโสตถิยพราหมณ์เห็นมหาบุรุษที่กิริยาอาการงดงาม น่าเลื่อมใส จึงถวายหญ้ากู่สะ (หญ้าคา) ๘ กำเพื่อปูประทับนั่ง พระองค์เสด็จนั่งบำเพ็ญสมณธรรม ได้ต้นพระศรีมหาโพธิ์ ผืนพระพักตร์ไปทางทิศตะวันออก แล้วทรงตั้งสัตยาธิษฐานว่า ถ้ายังมีได้ตรัสรู้พระอนุตรสัมมาสัมโพธิญาณเพียงใด จักไม่เสด็จลุกขึ้นจากบัลลังก์เพียงนั้น ถึงแม้เนื้อและเลือดจักเหือดแห้งไปก็ก็ตามที แล้วทรงตั้งกายตรงดำรงพระสติมั่นอยู่

ต่อมาพระยาสวตติมารเกรงว่าพระโพธิสัตว์จะบรรลุอภิเชกสัมมาสัมโพธิญาณ แล้วตน จักพ้นไปจากอำนาจ จึงนำเหล่าเสนามารมาผจญ พระมหาบุรุษทรงรำลึกถึง ทศบารมี (บารมี ๑๐) ที่ได้ทรงบำเพ็ญมา ได้แก่ ทาน ศีล เนกขัมมะ ปัญญา วิริยะ ขันติ สัจจะ อธิษฐาน เมตตา อุเบกขา แล้วให้นางสุนธราแม่พระธรณีมาเป็นสักขีพยาน นางปีบน้ำออกจากมวยผม อันเป็นน้ำที่มหาบุรุษ ได้กรวดน้ำอุทิศบุญกุศลแล้วในอดีตกาล ปราภฏเป็นกระแส น้ำหลากยิ่งกว่ามหาสมุทรทั้ง ๔ (พิต สาคร ปิตสาคร ชีรสาคร และนิลสาคร) พัดพาเอาพระยามารและเสนายักษ์กลับไป ครั้นพระยามาร หนีกลับไปแล้ว ก็ทรงบำเพ็ญภาวนาทางจิตโดยเริ่มเข้ารูปฌานตั้งแต่ปฐมฌานไปจนถึงจตุตถฌาน เมื่อจิตเข้าถึงจตุตถฌาน กามราคะก็ดับไป จากนั้นทรงออกจากฌานและใช้ปัญญาพิจารณา จนกระทั่งพบกับความสำเร็จอันเป็นไปตามลำดับคือ^{๓๘}

(๑) ยามต้นหรือปฐมยาม ทรงบรรลุรูปเพนิวาสนุสสติญาณ แปลว่า ความรู้ทำให้ ระลึกชาติหนหลังได้ คือระลึกชาติถอยหลังเข้าไปได้ตั้งแต่ชาติหนึ่ง สองชาติจนหลาย ๆ ชาติว่าใน ชาติที่เท่า นั้น ได้มีชื่อ มีโคตร มีผิวพรรณ มีอาหารเป็นอย่างนั้น เสวยสุขเสวยทุกข์เป็นอย่างนั้น มี อายุเท่า นั้น จุตติจากชาตินั้นได้อุบัติในชาตินั้น เป็นอย่างนั้น ๆ แล้วจึงมาเกิดในชาตินี้

(๒) ยามกลางหรือมัชฌิมยาม ทรงบรรลุจุตูปปาตญาณ คือ รู้ในจุติและอุบัติของสัตว์ ทั้งหลายได้ทิพพจักขุอันบริสุทธิ์กว่าจักขุสามัญ เห็นดวงสัตว์ที่กำลังอุบัติ เลว ดี มีผิวพรรณงาม มี ผิวพรรณไม่งาม ได้ดี หรือตกยาก รู้ชัดว่าดวงสัตว์ที่เป็นไปเช่นนั้นตามกรรมของตน

(๓) ยามปลายหรือปัจฉิมยาม ทรงบรรลุอาสวักขยญาณ แปลว่า ความรู้ที่ทำให้กิเลส หมดสิ้นไป คือรู้ร้อยสัจ ๔ รู้ชัดตามจริงว่านี่ทุกข์สมุทัยนี้ทุกข์นิโรธ นี่ทุกข์นิโรธคามินีปฏิปทาเหล่านี้ อาสวะ นี่เหตุเกิดอาสวะ นี่ความดับอาสวะ นี่ทางไปถึงความดับอาสวะ เมื่อรู้เห็นอย่างนี้จิตหลุดพ้น จากกามาสวะ ภวาสวะ อวิชชาสวะ รู้ชัดว่าชาตินี้สิ้นแล้ว พรหมจรรย์ได้อยู่จบแล้วกิจที่ต้องทำทำ เสร็จแล้ว กิจอื่นอันจะต้องทำเช่นนั้นไม่มีอีก

^{๓๘} สุจิตรา (อ่อนค้อม) ธรณีนี, ศาสนาเปรียบเทียบ, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร: ทวีวัฒนาการ พิมพ์, ๒๕๓๕), หน้า ๓๑.

การรู้แจ้งในญาณ ๓ คือ ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ จุตูปปาตญาณ และอาสวักขยญาณ นี่ทำให้พระโคตมได้ตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทรงบรรลุความหลุดพ้นได้ในที่สุดหลังจากที่ทรงใช้ความเพียรพยายามมาเป็นเวลาถึง ๖ ปี

๔.๒.๒ อสภิวาจาในทัศนะของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต)

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต) ได้ให้ทัศนคติเกี่ยวกับการเปล่งอภิวาจาของพระโพธิสัตว์ว่า วันวิสาขบูชาเป็นวันพระพุทธรูป โดยมีความหมายว่าเป็นวันปลุกใจชาวพุทธ และปลุกจิตชาวโลก เพราะคำว่า พุทธะ หรือ พระพุทธรูป แปลว่า ผู้ตื่น ตื่นก็โยงไปถึงรู้ แล้วก็เบิกบาน คำสำคัญก็คือตื่น ซึ่งหมายความว่าตื่นจากหลับ และตื่นจากความหลงใหล พ้นจากอวิชชา พ้นจากโมหะ เมื่อพระพุทธรูปตื่น พวกเราชาวโลกหรือสรรพสัตว์ทั้งหลายยังไม่ตื่น ยังหลับใหลอยู่เป็นจำนวนมาก พระองค์จึงมาปลุกให้ตื่นเพื่อจะได้เป็นพุทธะด้วย เพราะฉะนั้นวันพระพุทธรูปจึงมีความหมายว่าเป็นวันที่โลกบังเกิดมีท่านผู้ที่จะมาปลุกให้คนทั้งหลายตื่นขึ้นจากความหลับใหลด้วยกิเลส มีโมหะ เป็นต้น^{๓๙}

อีกอย่างหนึ่ง เราอาจจะเรียกวันวิสาขบูชาว่าเป็นวันประกาศอิสรภาพของมนุษย์ อันนี้มีความหมายพิเศษ ซึ่งเป็นเรื่องที่จะต้องอธิบายยืดยาว ที่จริงเหตุการณ์แห่งการประสูติ ตรัสรู้ และปรินิพพานของพระพุทธรูปท่านั้น แต่ละอย่างมีความหมายทั้งสิ้น ในการประสูตินั้นมีพุทธพจน์กำกับอยู่ ท่านกล่าวว่าพระพุทธรูปเมื่อประสูติได้ตรัสพระวาจา ที่เรียกเป็นภาษาบาลีว่า อสภิวาจา (วาจาอาจหาญ) ว่า อคโคหมสมิ โลกสส, เขฏโหมสมิ โลกสส, เสฏโหมสมิ โลกสส แปลว่า เราเป็นผู้เลิศแห่งโลก เราเป็นพี่ใหญ่แห่งโลก เราเป็นผู้ประเสริฐแห่งโลก^{๔๐} เมื่อได้ยินคำนี้บางคนอาจจะมองว่า ทำไมพระพุทธรูปมาอวดอ้างพระองค์ จะต้องเข้าใจว่าพระพุทธรูปตรัสอย่างนี้ เป็นการตรัสในฐานะที่ทรงเป็นตัวแทนของมนุษย์ แต่ไม่ใช่มนุษย์ทั่วไป ในที่นี้หมายถึงมนุษย์ที่พัฒนาตนดีแล้ว เมื่อมนุษย์พัฒนาตนสมบูรณ์แล้ว ด้วยศักยภาพที่มีอยู่ในตนเองนี้ มนุษย์ก็จะกลายเป็นผู้ประเสริฐ มนุษย์ที่เคยหวังพึ่งอำนาจสิ่งศักดิ์สิทธิ์ หรืออิทธิฤทธิ์ที่ดลบันดาลภายนอก ก็กลายเป็นผู้มีอิสรภาพ เรื่องนี้ตรัสโดยสัมพันธ์กับสภาพของสังคมอินเดียโบราณ ซึ่งเป็นสังคมที่พระพุทธรูปทรงอุบัติขึ้น หรือพระพุทธศาสนาเกิดขึ้น ลองหันไปดูสังคมอินเดียโบราณ และแม้แต่ไมโบราณ คือปัจจุบันนี้เอง ซึ่งอาจจะโยงมาถึงประเทศไทยด้วย ผู้คนทั้งหลายนั้น อยากจะดำเนินชีวิตที่ดี

^{๓๙} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต), เราจะกู้แผ่นดินกันอย่างไร, พิมพ์ครั้งที่ ๙, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๕๖), หน้า ๖.

^{๔๐} ที.ม. (ไทย) ๑๐/๓๑/๑๔.

อยากจะมีความสุข อยากจะพ้นทุกข์พ้นภัย อยากจะได้สิ่งที่หวังที่ต้องการ เมื่อเขามีความปรารถนาอย่างนี้ เขามองไปที่ไหน เขามักจะมองออกไปข้างนอกกว่าจะมีใครมาช่วยเรา โดยเฉพาะก็เชื่อว่ามีเทพเจ้าเป็นต้น ที่มีอำนาจดลบันดาล ชีวิตของเราจะเป็นอย่างไร ก็แล้วแต่การดลบันดาลของท่าน เราต้องฝากโชคชะตาไว้กับเทพเจ้าเป็นต้นเหล่านั้น ที่มีอำนาจยิ่งใหญ่เหนือธรรมชาติ

วันวิสาขบูชา คือวันที่พระพุทธเจ้าประกาศอิสรภาพให้แก่มวลมนุษย์ เมื่อพระพุทธเจ้าอุบัติขึ้น พระองค์ก็มาตรัสสอนใหม่ว่า อย่ามัวไปมองข้างนอกเลย ให้ดูความจริงที่ตัวเราเองนี่แหละ และดูโดยสัมพันธ์กับความเป็นไปของสิ่งทั้งหลายที่อยู่รอบตัวเราทั้งหมด ว่าชีวิตของเราก็คงตาม สิ่งทั้งหลายรอบตัวของเราก็คงตาม มันมีความเป็นไปตามเหตุปัจจัย มันเป็นไปตามกฎเกณฑ์ที่เรียกว่าง่าย ๆ ว่ากฎธรรมชาติ ความเป็นไปตามเหตุปัจจัยนี้กำกับทุกสิ่งทุกอย่าง ผลเกิดจากเหตุ และเป็นไปตามเหตุปัจจัยของมัน เมื่อเราต้องการผลเราก็คงต้องทำเหตุ แต่การที่จะให้เกิดผลสำเร็จคือการที่เราจะทำให้ตรงเหตุได้ เราจะต้องมีความรู้ คือต้องมีปัญญา

พระพุทธเจ้าทรงเป็นแบบอย่างของมนุษย์ที่ได้พัฒนาตนแล้วสูงสุด เป็นบุคคลที่สมบูรณ์ เทพและพรหมทั้งหลายก็หันมาน้อมนมัสการ จึงมีคาปลุกใจชาวพุทธอยู่เสมอว่า พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทั้งที่เป็นมนุษย์นี่แหละ เมื่อได้ฝึกฝนพระองค์ดีแล้ว มีพระหฤทัยที่อบรมถึงที่แล้วแม้เทพทั้งหลายก็น้อมนมัสการ

การประสูติของเจ้าชายสิทธัตถะ โดยสารก็หมายถึงการเกิดขึ้นของพระพุทธเจ้า และการเกิดขึ้นของพระพุทธเจ้า ก็คือการที่มนุษย์ได้พัฒนาปัญญา รู้แจ้งธรรมโดยสมบูรณ์ ถึงความเป็นอิสระ เป็นบุคคลผู้เลิศประเสริฐสูงสุด เหนือกว่าเทพพรหมทั้งปวง ดังนั้นวันวิสาขบูชาวันนี้จึงถือว่าเป็นวันประกาศอิสรภาพของมนุษย์ จะเรียกว่าเป็นการปฏิวัติครั้งใหญ่ในประวัติศาสตร์ของมนุษยชาติก็ได้ เพราะก่อนหน้านี้มนุษย์ทั้งหลายมีชีวิตและสังคมที่ขึ้นต่อเทพเจ้า มัวแต่หวังพึ่งและกลัวการดลบันดาลจากอำนาจของเทพเจ้ากันตลอดมา ศาสนาทั้งหลายก็สอนกันมาอย่างนั้น จนถึงพุทธศาสนาจึงมีการเปลี่ยนแปลงใหม่อย่างทีกล่าวข้างต้น ดังวาทะที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้อย่างที่ยกมาให้ฟังนั้น^{๔๑}

ความหมายที่ประสานสืบเนื่องกัน ของการประสูติ-ตรัสรู้-ปรินิพพาน คำตรัสทั้งหมดมีความหมายสัมพันธ์กัน ทั้งวันประสูติ ตรัสรู้ ปรินิพพาน วันประสูติที่ตรัสอาสาภิวาจานั้น บอกว่าการเกิดขึ้นของพระพุทธศาสนาเป็นการประกาศอิสรภาพของมนุษย์ ให้รู้ว่ามีมนุษย์สามารถพัฒนาตนให้ประเสริฐ ให้มีความดีงาม มีความสมบูรณ์ และหลุดพ้นจากทุกข์ มีอิสรภาพได้ แต่การที่จะเป็น

^{๔๑} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต), เราจะกู้แผ่นดินกันอย่างไร, หน้า ๑๔.

มนุษย์ผู้ประเสริฐได้ออย่างนั้น ก็จะต้องพัฒนาตัวให้รู้ธรรม คติจากพุทธประวัติ: จากพระโพธิสัตว์สู่ความเป็นพระพุทธเจ้า ที่นี้พูดในแง่ของพุทธประวัติเอง วันวิสาขบูชาที่เป็นวันประสูติ ตรัสรู้ ปรีณิพพานของพระพุทธเจ้านั้น ก็คือเป็นวันที่เกี่ยวกับพุทธประวัติ ประวัติของพระพุทธเจ้าเมื่อว่าโดยย่อ ก็มี ๒ ส่วน

(๑) ช่วงแรก เป็นประวัติแห่งการบำเพ็ญบารมี คือการพัฒนาตนด้วยการประกอบคุณงามความดีต่าง ๆ สร้างสรรค์สิ่งที่ดีงาม สิ่งที่เป็นกุศล โดยเฉพาะการช่วยเหลือผู้อื่น โดยเสียสละได้ แม้แต่ชีวิตของตน ส่วนแรกนี้เป็นตอนบำเพ็ญบารมีเมื่อยังเป็นพระโพธิสัตว์

(๒) ช่วงที่สอง เป็นประวัติหลังจากตรัสรู้แล้ว คือเมื่อพัฒนาพระองค์เองสมบูรณ์แล้ว บรรลุโพธิญาณเป็นพระพุทธเจ้าแล้ว ก็เสด็จออกบำเพ็ญพุทธกิจ โปรดสรรพสัตว์ โดยช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ เป็นช่วงที่ไม่มีอะไรต้องทำเพื่อตนเองแล้ว ทำประโยชน์แก่ผู้อื่นอย่างเดียว ตอนที่ยังบำเพ็ญบารมีเพื่อพัฒนาตนเองนั้นก็ช่วยเหลือผู้อื่นด้วย แต่การช่วยเหลือนั้นไม่สมบูรณ์ เพราะอะไร เพราะตัวเองก็ยังไม่สมบูรณ์ เนื่องจากยังไม่รู้แจ้งถึงความจริงแท้ คือยังไม่ได้ตรัสรู้ธรรม ฉะนั้นการช่วยเหลือ จึงอยู่ในขอบเขตของการช่วยชีวิต และช่วยเหลือปลดปล่อยความทุกข์ ความยากจน แร้นแค้นเป็นต้น แต่ยังไม่สามารถให้สิ่งที่ประเสริฐสูงสุดของชีวิต ซึ่งให้ได้ต่อเมื่อถึงตอนที่พระพุทธเจ้า

พระพุทธองค์ยังจัดวางลำดับประสบการณ์และสิ่งที่ทรงค้นพบไว้เป็นระบบเป็นกระบวนการที่ทำให้เรารู้เข้าใจและปฏิบัติได้สะดวกด้วย เพราะฉะนั้นจึงเป็นลาภอันประเสริฐของเรา พุทธสภาวะ คือจุดเริ่มที่จะนำเราสู่อิสรภาพ ช่วยกันสร้างสรรค์และสืบทอดสังคมอย่างนี้ ให้สังคมเป็นสังฆะ คือชุมชนแห่งมนุษย์ที่พัฒนาตนในระดับต่าง ๆ ซึ่งเราเองก็ควรจะได้เข้าไปร่วมด้วย หลักการ ๓ ประการนี้แหละที่เรียกว่า พระรัตนตรัย ซึ่งควรจะระลึกขึ้นมาเตือนใจตนอยู่เสมอคือ

(๑) ระลึกถึงพุทธะ คือบุคคลที่เป็นแบบอย่างให้เราได้พัฒนาตนเอง ให้เชื่อมั่นในศักยภาพของมนุษย์ และมุ่งมั่นพัฒนาตน

(๒) ระลึกถึงธรรมะ คือความจริงของธรรมชาติซึ่งมีกฎเกณฑ์ที่เราจะต้องรู้ เพื่อจะพัฒนาตนได้สำเร็จ ให้มีชีวิตที่ดีงาม และมีชีวิตที่สมบูรณ์

(๓) ระลึกถึงสังฆะ คือชุมชนอันประเสริฐที่สร้างขึ้นด้วยธรรม เป็นที่ดำรงรักษาสืบทอดถ่ายทอดธรรม ซึ่งเราจะต้องเข้าร่วมสร้างสรรค์^{๔๒}

ชาวพุทธต้องระลึกถึงสภาวะทั้ง ๓ ในความหมายอย่างนี้อยู่เสมอ เพราะเป็นหลักการสำคัญของพระพุทธศาสนา เมื่อนึกถึงแล้วก็นำมาตรวจสอบตัวเองของพวกเราชาวพุทธ โดยเฉพาะ

^{๔๒} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต), เราจะกู้แผ่นดินกันอย่างไร, หน้า ๒๖.

ปัจจุบันนี้ว่าเราได้ปฏิบัติตามหรือเปล่า อย่างน้อยในการพัฒนาตนเองที่จะต้องมีความเพียรสร้างสรรค์ ตั้งใจมุ่งมั่น ทำแต่สิ่งที่ดีงาม ทำกิจหน้าที่ของตนให้สมบูรณ์ พร้อมกันนั้นก็ไม่น่าเบียดเบียนผู้อื่น ไม่ก่อเวรภัยแก่สังคม พร้อมทั้งจะช่วยเหลือเกื้อกูลเพื่อนมนุษย์ โดยมีความเข้มแข็ง เจอทุกข์ภัยไม่พรั่น ไม่ระย่อ คุณความดีอย่างนี้เราทำหรือเปล่า ถ้าไม่ทำอย่างนี้ ก็แสดงว่าเรายังได้ประโยชน์จากพระพุทธศาสนาน้อยเหลือเกิน เรียกได้ว่ายังไม่ได้นับถือพระรัตนตรัยเป็นสรณะ ดีไม่ดีถ้าจับหลักไม่ถูก เราจะถอยร่นหล่นลงมาจากพระพุทธศาสนาด้วยซ้ำ^{๔๓}

๔.๒.๓ อาสภิวาจาในทัศนะของพระราชรัตนรังสี (วีรยุทธ วีรยุทธโธ)

พระราชรัตนรังสี (วีรยุทธ วีรยุทธโธ)^{๔๔} เจ้าอาวาสวัดไทยพุทธคยา ได้ให้ทัศนะคติเกี่ยวกับการเปล่งอาสภิวาจาของพระโพธิสัตว์ว่า บัดนี้เรามารู้แล้วซึ่งลุ่มพินิจวันตามพุทธประวัติเรารู้กันเป็นอย่างดีว่าบริเวณนี้คือสังเวชนียสถานี่พระพุทธรองค์ ทรงโปรดเลือกให้เป็นที่รองรับฝ่าพระบาทคราวเสด็จอุบัติสู่มนุษยโลก ซึ่งสมเด็จพระนางสิริมหามายาพุทธมารดา ได้ถวายการประสูติพระราชกุมาร เมื่อวันเพ็ญวิสาขะ ณ ลุ่มพินิจวันี่แห่งนี้ พระพุทธเจ้าน้อยเสด็จจากครรภ์มารดาสิริมหามายา พระบาทของพระบรมศาสดา ประทับลงพื้นแผ่นดินนี้เป็นครั้งแรก สถานที่แห่งนี้เป็นที่รับลมหายใจแห่งความเป็นมนุษย์ครั้งแรก พระโพธิสัตว์หรือพระพุทธเจ้ามีรูปร่างยังเล็กอยู่ ขนาดพอกับร่างกายของเด็กน้อย เพราะพระองค์อุบัติมาเพื่ออยู่อย่างมนุษย์อยู่และจะเป็นครูผู้สอนมนุษย์ ก็ต้องมีสิ่งที่มนุษย์ยอมรับได้ไม่ยาก พระองค์ทรงตรัสพระอาสภิวาจา คือพูดเองได้อย่างองอาจ ว่า เราเป็นผู้เลิศที่สุดในโลก เราเป็นผู้เจริญที่สุดในโลก เราเป็นผู้ประเสริฐที่สุดในโลกชาตินี้เป็นชาติสุดท้าย บัดนี้ภพใหม่ไม่มีแก่เราอีก^{๔๕} พุทธศาสนิกชนควรได้ภาคภูมิใจที่มีสรณะที่พึ่งของตนคือพระพุทธเจ้า ผู้มีบุญญาธิการ พูดเองได้ตั้งแต่ยังน้อย ๆ อยู่เลย จากนั้นยังเสด็จพระดำเนิน ๗ ก้าว ท้ามกลางมหาสมาคมแห่งทวยเทพดาและประยูรญาติ ทั้งโกณิวงศ์และศากยวงศ์อย่างพร้อมหน้า ณ ที่แห่งนี้เมื่อ ๘๐ ปี ก่อนมีพุทธศักราช

ในเบื้องหน้าของท่านจะเห็นเสาศิลาที่สร้างขึ้นในสมัยพระเจ้าอโศกมหาราช อันเป็นเครื่องยืนยันได้แน่วสนิทจนจิตเข้าสัมผัสได้ ว่า ณ จุดแห่งนี้พระพุทธเจ้าผู้เป็นศาสดาเอกของเทวดาและมนุษย์ประสูติที่นี่ คือ เสด็จจากครรภ์ของแม่สิริมหามายาที่นี่ และที่ตั้งบนโต๊ะหมู่ที่พึ่งจุดเครื่องสักการะโดยชวนให้ท่านทอดสายตามาร่วมและรวมพลังจากดวงตาให้เห็นว่า ณ ที่แห่งนี้

^{๔๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๗.

^{๔๔} ปัจจุบันดำรงสมณศักดิ์ที่ พระเทพโพธิวิเทศ (วีรยุทธ วีรยุทธโธ).

^{๔๕} ที.ม. (ไทย) ๑๐/๓๑/๑๔.

พระพุทธรูปเจ้าองค์น้อย ๆ ซึ่งเป็นที่พึ่งอันประเสริฐของเราพระองค์ทรงหย่อนพระบาทลงประทับลงดินมีบัวทองขึ้นรองบาท ณ ที่ตรงนี้ องค์พระพุทธรูปมีมาน้อย ๆ องค์นี้ อันเชิญมาประดิษฐานเพื่อเป็นพุทธานุสติ ให้ระลึกถึง เข้าถึง และรู้ซึ่งถึงพระคุณ ด้วยความแก่กล้าแห่งศรัทธา ถ้าเราทอดสายตาไปสัมผัสกับเสาคอนพระเจ้านาค หลายท่านคงยังรู้สึกผิดหรือผิดใจให้เข้าถึงเข้าใจดังกล่าว แต่บัดนี้เรามีพระพุทธรูปเจ้าองค์น้อย ๆ มาตั้งไว้เป็นเครื่องแสดงให้เป็นสื่อพุใจขึ้นก็จะเป็นการง่ายในพุทธานุสติ

พระโพธิสัตว์หรือพระพุทธรูปเจ้าองค์น้อย เป็นปางที่เน้นให้เป็นสัญลักษณ์แห่งพุทธานุสติ จะยกระดับจิตของเราให้เห็นความสำคัญของสังเวชนียสถานที่สุด เพราะหากไม่มีเพราะพระพุทธรูปเจ้าองค์น้อยปางนี้แสดงไว้ ณ ที่จุดกำเนิดเกิดพระวรกายของพระพุทธเจ้าแล้ว สังเวชนียสถานทั้ง ๔ แห่ง ที่ประสูติคงมีพระพุทธรูปขาดแห่งหายไปปางหนึ่ง เราคิดอย่างนี้เพราะเราอยากให้มี ที่ยังไม่มีก็คงเพราะยังไม่มีคนคิดประดิษฐาน ถ้าเราเห็นความเป็นจริงในรูปธรรมคงจะไม่มีใครสงสัยหรือว่า พระพุทธรูปปางใด ๆ จะมีขึ้นมาได้ตามมา ก็ต้องบอกว่าเมื่อมีพระพุทธรูปเจ้าองค์น้อยปางนี้ ทำให้ปางอื่น ๆ เกิดตามมา เมื่อมานมัสการสังเวชนียสถานครั้งแรก (๒๕๒๔) ได้สวดมนต์สักการะที่เสาคอนพระเจ้านาคยังได้คิดว่า เรามาไหว้ที่พระพุทธเจ้าประสูติ แต่พอเข้าไปที่มายาเทวีวิหาร เจ้าหน้าที่บอกว่านี้คือพระเบ็ญจบุตดา ภาษาฝรั่งที่เขาพูดเราก็ยังไม่สนิทมากนัก แต่เพราะมีศรัทธาต่อพระพุทธองค์ จิตของเราก็พุ่งออกไปแตะฝ่าพระบาทพระพุทธรูปเจ้าองค์น้อยนั้นอย่างปราศจากข้อกังขาที่ปิดกั้นแต่ประการใด ในขณะนั้นสืบทอดถึงขณะนี้ยังถึงได้ว่า พระพุทธรูปของเราขณะยังองค์น้อย ๆ เคยกล่าวพระอาสาวิจาจาที่นี้ ขอให้ทุกท่านผู้มานั่งบนผืนแผ่นดินศักดิ์สิทธิ์ให้มีจิตเข้าถึงพระคุณ คือ พุทธคุณ พุทธานุภาพ พุทธปาฏิหาริย์ อันเป็นสื่อนำเข้าถึงพุทธานุสติ ผู้มานั่งในสถานที่นี้แม้ครั้งแรก หรือครั้งแล้วครั้งเล่า จิตของเขาย่อมยิ่งเข้าถึง หากเราอยู่ห่างไกล หรือยังไม่เคยมา หรือแม้เพียงสัมผัสอย่างแผ่วเบาย่อมเข้าถึงเช่นนี้ได้ยากอย่างแน่นอน

ในกาลต่อมาเมื่อมีประเทศผู้นับถือพระพุทธศาสนา มีศรัทธา จาริกมาแสวงบุญถึงที่ลุมพินีวันสถาน มีพุทธานุสตรระลึกถึงพระพุทธเจ้า เมื่อครั้งทรงประสูติ เมื่อสร้างวัดในนามประเทศของตนขึ้นแล้ว ก็จะสร้างพระพุทธรูปเจ้าองค์น้อยขึ้น ซึ่งมีลักษณะที่ยืนชูงิ้วชี้ขึ้นฟ้า แสดงท่าชี้ลงดิน เหมือน ๆ กัน จะมีต่างกันบ้างก็ตรงจุดที่เด่นคือพระพักตร์ ชาติใดสร้างจะปั้นด้วยปูน สลักด้วยหิน หรือเทด้วยทอง ก็จะมองหน้าตาหรือพระพักตร์เหมือนคนชาตินั้น ๆ ไปด้วย เรียกว่าทุกวัดต้องมีพระพุทธรูปเจ้าองค์น้อยปางประสูติองค์นี้ไว้วัดของตน ในบริเวณสวนลุมพินีครั้งยังมีมายาเทวีวิหารหลังเก่ายังมีพระเบ็ญจบุตดาหรือพระพุทธรูปเจ้าองค์น้อย อยู่องค์หนึ่ง ใครมาที่วิหารแห่งนี้ก็จะปิดทองจนแทบมองไม่เห็นพระพักตร์ นั่นคือความศรัทธาของคนทั้งหลาย ที่มาถึงลุมพินี เมื่อพบเห็นพระพุทธรูปเจ้าองค์น้อย ๆ ก็จะมีธรรมารมณไปเป็นพิเศษ

ความปรารถนาพุทธนานาชาติในลุมพินีดังที่กล่าวแล้วว่า วัดนานาชาติที่สร้าง ในบริเวณลุมพินีวัน มีพระพุทธรูปเจ้าน้อย เรียกได้ว่าทุกวัดไม่มีเว้นเลย ทั้งสายมหายาน จีน ญี่ปุ่น เกาหลี มองโกเลีย ภูฏาน ทิเบต ทั้งสายเถรวาท พม่า เนปาล ลังกา เป็นต้น ทุกวัดเมื่อวันเพ็ญ พระจันทร์เต็มดวง พระสงฆ์ทุกชาติก็จะไปสวดมนต์ที่บริเวณเสาศิลาพระเจ้าอโศกมหาราช เมื่อสวดมนต์เสร็จแล้วพระนานาชาติก็จะปรารภธรรม และกล่าวถึงเหมือนเจตนาประสงค์ร่วมกันว่า ควรจะมีพระพุทธรูปเจ้าน้อยไว้ให้เป็นที่ยึดถือศรัทธาสักการบูชา แต่ก็ด้วยความเห็นห่วงถึงพุทธลักษณะจะมีพระพักตร์เหมือนชาติใด ความประสงค์ตรงกันแต่ต้องสงวนท่าที ที่ต้องการให้มีพระพุทธรูปเจ้าน้อยจากประเทศของตนมาประดิษฐานไว้ ในที่อันเป็นที่โล่งแจ้งแสดงให้เห็นในเชิงสัญลักษณ์ว่าพระพุทธรูปเจ้าของเราประสูติที่นี่ นานแสนนานกาลเวลาผ่านไปเหมือนความประสงค์จะให้พระพุทธรูปเจ้าน้อยมาประดิษฐานที่นี่จะถูกกาลเวลาเก็บไว้ในความเงียบ คงเป็นเพราะกรรมการบริหารเองคงตัดสินใจลำบากเพราะมีหลายชาติมากที่มาสร้างวัดในลุมพินี กระทั่งประเทศไทยได้รับความยินยอมไว้วางใจจาก LDT. ให้บูรณะลุมพินีสถานที่ประสูติตามแผน และงานบูรณะก็สำเร็จตามแผนทุกประการ งดงาม โปร่งใส ความเชื่อมั่นต่อชาวพุทธไทยก็ยิ่งทวีคูณ คณะกรรมการพัฒนาลุมพินี ซึ่งเป็นตัวแทนของรัฐบาลเนปาล ขอให้สร้างพระพุทธรูปเจ้าปางประสูติมาประดิษฐานที่ลุมพินีวันด้วย สวนศักดิ์สิทธิ์แห่งนี้ก็จะครบวงจรการบูรณปฏิสังขรณ์เหมือนการยกระดับทางโลกสวนลุมพินีให้สูงเพียงระดับสายตาของสากล

นับเป็นความโชคดีของชาวไทยที่ได้รับเกียรติอย่างสูง และความไว้วางใจอย่างดียิ่งงานนี้มีผู้อาสาเป็นสะพานบุญ คือ คุณหญิงสุรารัตน์ เกยุราพันธ์ สะพานบุญที่เชื่อมต่อกับภูเขาทองถึงลุมพินี มีกำหนดหล่อพระพุทธรูปปางประสูติ พระพุทธรูปเจ้าน้อยที่ปริมาตรท่อนอกสนามหลวงเหมือนหนึ่งเป็นจุดกลางใจของคนไทยทั้งชาติแล้วนำมาประดิษฐานที่ลุมพินีวัน ให้เป็นสัญลักษณ์ในสถานที่ประสูติ องค์พระพุทธรูปเจ้าน้อยจากประเทศไทย ซึ่งประดิษฐานไว้บนแท่นทองอันสง่าให้ทุกชาติ ทุกศาสนาได้สักการะโดยทั่ว ที่ฐานแท่นสูงอันมีพระพุทธรูปเจ้าน้อยตั้งอยู่ ใครผ่านมาก็ย่อมรู้ว่าพระพุทธรูปเจ้าน้อยองค์นี้ชาวพุทธไทยตั้งใจร่วมกันสร้างไว้ ต่างก็จะน้อมนมัสการ ทำประทักษิณและบันทึกภาพเกียรติคุณที่พสกนิกรไทยที่สร้างขึ้นเพื่อถวายเป็นพระราชากุศล แผ่นจารึกอักษรไทยและอังกฤษกับภาษาเนปาล จุดนี้น่าจะเป็นบุญด้วยพุทธานุภาพให้เกียรติคุณพระพุทธรูปศาสนาแผ่ไพศาล

จะกล่าวถึงสังเวชนียสถานทั้ง ๔ ตำบล ที่มีพระพุทธรูปเป็นสัญลักษณ์ของสถานที่นั้น ๆ คือ ที่ตรัสรู้มีพระปางมารวิชัย พระพุทธรูปเมตตาในมหาเจดีย์ สถานที่แสดงพระธรรมจักร มีพระพุทธรูปปางปฐมเทศนา สถานที่ปรินิพพาน มีพระพุทธรูปปางปรินิพพาน เป็นเหมือนพระพุทธรูปมาแสดงให้เห็นถึงพุทธกิจในที่นั้น ๆ แต่ในสถานที่ประสูติสวนลุมพินีวันมี

สัญลักษณ์คือเสาศิลาจารึกของพระเจ้าอโศกเท่านั้น การที่ชาวพุทธไทยได้โอกาสบุญสร้างพระพุทธรูปน้อยโดยความเห็นชอบของยูเนสโก อนุญาตให้ ชาวพุทธไทยอันเชิญเสด็จพระพุทธรูปน้อย องค์พุทธปฏิมาปางประสูติมาประดิษฐานไว้ที่ลุมพินีวัน ให้เป็นที่ประจักษ์และรับการสักการะของชาวพุทธที่มาแสวงบุญจากทั่วโลก

นับว่าเป็นเกียรติประวัติของประเทศไทย และเป็นการรวมใจของชาวไทยที่ร่วมใจกันเป็นหนึ่งเดียว ประวัติศาสตร์พระพุทธรูปศาสนาย่อมบันทึกไว้นานเท่านาน นับเป็นโอกาสดียิ่งและน้อมกราบในเมตตาของเจ้าประคุณสมเด็จพระพุฒาจารย์ ประธานคณะผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช ในฐานะประธานผู้กำกับดูแลพระธรรมทูตไปต่างประเทศ ที่มอบหมายงานสู่มือให้ท่านเจ้าคุณพระพรหมสิทธิ ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดสระเกศ เป็นผู้ช่วยประสานกับพระธรรมทูตไทยในพื้นที่ลุมพินี โดยสนับสนุนดูแลการบูรณะและประดิษฐานพระพุทธรูปปางประสูติ ที่คุณหญิงสุดารัตน์ เกษราพันธ์รับเป็นสะพานบุญ ต่อเชื่อมสายศรัทธาให้ชาวไทยรวมใจเป็นหนึ่งเดียว เข้าสู่อการบูรณปฏิสังขรณ์ในโครงการที่เป็นงานใหญ่ บุญใหญ่ และสนองเจตนาของชาวพุทธนานาชาติที่มีวัดในอุทยานสวนลุมพินีวัน และกรรมการบริหารสวนลุมพินีวัน ด้วยความเห็นชอบของ Unesco ที่ขอให้ประเทศไทยสร้างพระพุทธรูป ซึ่งเป็ปางประสูติมาประดิษฐานให้เป็นพุทธสัญลักษณ์ ในสถานที่พระพุทธรูปประสูติ ณ ที่นี้ โดยมีชาวพุทธไทยเป็นเจ้าภาพหลัก ด้วยความอุตสาหะอย่างแรงกล้างานที่เริ่มต้นในวันนั้น จึงปรากฏผลอย่างงดงามในวันนี้^{๔๖}

๔.๒.๔ อาสภิวาจาในทัศนะของพระมหาสมณจินต์ สมมาปญโญ

พระมหาสมณจินต์ สมมาปญโญ^{๔๗} คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ให้ทัศคติเกี่ยวกับการเปล่งอาสภิวาจาของพระโพธิสัตว์ว่า คำว่า สัมมาสัมพุทธะนี้ เรานิยมพูดว่า พระสัมมาสัมพุทธเจ้าหรือพระพุทธรูป ซึ่งเป็นที่เข้าใจกันในสังคมไทยว่า กำลังพูดถึงพระโคตมะ แม้ในความจริงจะมีพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์อื่น เราก็ไม่ได้คำนึงถึงนัก คนที่จะได้มาตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธะนั้น^{๔๘} นอกจากจะต้องมีความเพียรมีปณิธานที่มั่นคง

^{๔๖} พระราชรัตนรังษี (วีรยุทธ วีรยุโท), บรรยายให้สำนักงานศาลยุติธรรมที่สวนลุมพินีวัน ณ ประเทศเนปาล พระมหาสมพร ชาติเมธี ป.ธ.๘, วท.บ ถอดความ ๒๒ มีนาคม ๒๕๕๖.

^{๔๗} ปัจจุบันดำรงสมณศักดิ์ที่ พระศรีคัมภีร์ญาณ รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

^{๔๘} พระมหาสมณจินต์ สมมาปญโญ, บทความเรื่องพระสัมมาสัมพุทธะในคัมภีร์ฝ่ายเถรวาท, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘), หน้า ๕-๒๐.

แล้ว ก่อนที่จะบำเพ็ญบารมีอย่างเป็นทางการ ต้องประดักด้วยปัจจัยหรือองค์ประกอบพิเศษอีกมากมาย เรียกว่า ธรรมสโมธาน ๘ ประกอบด้วย

- (๑) เกิดเป็นมนุษย์
- (๒) เกิดเป็นผู้ชาย
- (๓) เกิดมาเป็นมนุษย์ด้วยเหตุ ๓ คือ อโลภะ(ไม่โลภ) อโทสะ(ไม่โกรธ) และอโมหะ(ไม่หลง)
- (๔) ได้เข้าเฝ้าพระพุทธเจ้าเฉพาะพระพักตร์ขณะพระองค์ยังทรงพระชนม์อยู่
- (๕) บำเพ็ญตนเป็นนักบวช (ดาบส/ฤาษี)
- (๖) มีคุณสมบัติคือได้อภิญญา ๕ และสมบัติ ๘
- (๗) ได้ทำการบริจาคอย่างยิ่งใหญ่ (บางครั้งถึงขั้นสละชีวิตเป็นทาน)
- (๘) พราธมนาเพื่อตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธะโดยเฉพาะ ไม่พราธนาที่จะเป็นพระสาวกพุทธะ (พระอนุพุทธะ) หรือพระปัจเจกพุทธะ

พระโพธิสัตว์จะได้เป็นพระสัมมาสัมพุทธะต้องยากอย่างนี้ แต่ไม่ได้หมายความว่า เป็นเรื่องที่เป็นไปไม่ได้ ทุกคนมีสิทธิ์พราธนาเป็นพระสัมมาสัมพุทธะ แม้จะไม่มีธรรมสโมธานครบทั้ง ๘ ตัวอย่างเช่นชาตินี้เกิดมาเป็นมนุษย์แต่เป็นสตรี หรือไม่ได้มีโอกาสเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้าที่ยังทรงพระชนม์อยู่เฉพาะพระพักตร์ ขอให้มีความพราธนามั่นมั่นไม่หยุดหย่อน บำเพ็ญบุญบารมีอย่างต่อเนื่องในอีกพันชาติ หมื่นชาติ แสนชาติในอนาคต ความพราธนาก็อาจเป็นจริงได้ เหมือนกับพระโคตมะ (จะเรียกว่า พระสิทธัตถะ โคตมะก็ได้ แต่ต้องเข้าใจว่า พระสิทธัตถะ โคตมะนี้ไม่ใช่พระพุทธเจ้าพระนามว่าสิทธัตถะซึ่งเป็นพระราชโอรสของพระเจ้าอุเทนกับพระนางสุผัสสะแห่งกรุงเวภาระ เป็นคนละองค์กัน) ของเราทั้งหลาย ตำราบางเล่มบอกว่า พระองค์เคยเป็นเจ้าหญิงวิสุทธาเทวี เป็นสตรี แต่ทรงพราธนามุ่งมั่นจะเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ถวายเม리트พันธุ์ผักกาดบำเพ็ญบารมีในพระศาสนาของพระสัมมาสัมพุทธะจำนวน ๕๑๒,๐๒๗ องค์ เป็นเวลา ๒๐ อสงไขยแสนกัป ในที่สุดก็ได้มาตรัสรู้เป็นสัมมาสัมพุทธะพระนามว่าสิทธัตถะ โคตมะ

คำว่า สิทธัตถะ แปลว่า สำเร็จประโยชน์ได้ด้วยเม리트ผักกาด จึงกลายมาเป็นพระนามของพระองค์ นี่คือผลแห่งความเพียร ความศรัทธามุ่งมั่นไม่ท้อถอย ผู้พราธนาจะตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธะ ต้องตั้งปณิธานอย่างต่อเนื่องว่า เราตรัสรู้แล้ว จะช่วยให้ผู้อื่นตรัสรู้ด้วย เราหลุดพ้นแล้ว จะช่วยให้ผู้อื่นหลุดพ้นด้วย เราข้ามได้แล้ว จะช่วยให้ผู้อื่นข้ามได้ด้วยปณิธานนี้จะต้องฝังแน่นอยู่ในใจเป็นอุปนิสัย และจะต้องได้รับการแสดงออกทางกายและวาจาอย่างต่อเนื่อง ปรากฏเป็นที่ประจักษ์ในสังคม เป็นที่รับรู้กันโดยทั่วไป

อย่างไรก็ตาม เนื้อหาในคัมภีร์ฝ่ายเถรวาทโดยเฉพาะคัมภีร์ระดับอรรถกถา มุ่งพรรณนาเฉพาะช่วงที่ ๓ คือ กายวชิปณิธาน โดยเริ่มนับเฉพาะจากตอนที่ได้รับการพยากรณ์จากพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ยังทรงพระชนม์อยู่ เช่น กรณีของพระสัมมาสัมพุทธะพระนามว่าโคตมะของเราทั้งหลาย ตอนที่พระโพธิสัตว์สุเมธดาบส ได้รับการพยากรณ์จากพระสัมมาสัมพุทธะพระนามว่าที่ปึงกรว่า จะได้มาตรัสรู้เป็นพระโคตมะในอนาคตคือ

(๑) พระสัมมาสัมพุทธะประเภทพระปัญญากะ จึงบรรลุถึงความเป็นพระสัมมาสัมพุทธะโดยใช้เวลาบำเพ็ญบารมี ๔ อสงไขยแสนกัป

(๒) พระสัมมาสัมพุทธะประเภทพระสัทธาธิกะ บรรลุถึงความเป็นพระสัมมาสัมพุทธะโดยใช้เวลาบำเพ็ญบารมี ๘ อสงไขยแสนกัป

(๓) พระสัมมาสัมพุทธะประเภทพระวิริยาธิกะ บรรลุถึงความเป็นพระสัมมาสัมพุทธะโดยใช้เวลาบำเพ็ญบารมี ๑๖ อสงไขยแสนกัป

พระสัมมาสัมพุทธะทุกพระองค์ขณะเป็นพระโพธิสัตว์ เพราะได้บำเพ็ญบารมีสั่งสมคุณความดีมานาน จึงมีคุณสมบัติ/ ปรากฏการณ์/ ข้อพิเศษที่เรียกว่า กฎธรรมดา ๑๖ อย่างประจำตัว ไม่เหมือนกับบุคคลทั่วไป ข้อความนี้ปรากฏในพระไตรปิฎกที่ขนิทาย มหาวรรค ในมหาปทานสูตร ดังนี้

(๑) จุตติจากสวรรค์ชั้นดุสิต มีสติสัมปชัญญะ ลงสู่พระครรภ์พระมารดา^{๔๙}

(๒) ขณะจุตติจากสวรรค์ชั้นดุสิต มีแสงสว่างทั่วโลกธาตุ

(๓) ขณะจุตติจากสวรรค์ชั้นดุสิต มีเทพบุตรทั้ง ๔ มาอารักขา

(๔) ขณะสถิตอยู่ในพระครรภ์ พระมารดารักษาศีล ๕ โดยปกติ

(๕) ขณะสถิตอยู่ในพระครรภ์ พระมารดาไม่มีความยินดีทางกามารมณ์ ไม่มีบุรุษใดสามารถล่วงเกินทางกามารมณ์ได้

(๖) ขณะสถิตอยู่ในพระครรภ์ พระมารดาบริบูรณ์ด้วยกามคุณ ๕

(๗) ขณะสถิตอยู่ในพระครรภ์ พระมารดาไม่มีโรค มองเห็นพระโพธิสัตว์ตลอดเวลา

(๘) ประสูติได้ ๗ วัน พระมารดาสวรรคตไปเกิดในสวรรค์ชั้นดุสิต

(๙) พระมารดาทรงครรภ์ ๑๐ เดือนถ้วน

(๑๐) พระมารดาประทับยืนประสูติ

(๑๑) ขณะประสูติ เทวดารับพระโพธิสัตว์ก่อน มนุษย์รับภายหลัง

(๑๒) ขณะประสูติ เทพบุตร ๔ ตนรับวางไว้เบื้องหน้าพระมารดา

^{๔๙} ที.ม.อ. (บาลี) ๑๗/๒๑.

(๑๓) เมื่อประสูติ ไม่แปดเปื้อนด้วยมลทิน

(๑๔) เมื่อประสูติ ธารน้ำร้อน-เย็นตกลงมาสนานพระมารดาและพระโพธิสัตว์

(๑๕) ทันทที่ประสูติ ผินพระพักตร์ไปทางทิศเหนือ ดำเนิน ๗ ก้าวแล้วจึงกล่าวอาสภิวาจา

(๑๖) เมื่อประสูติ แสงสว่างปรากฏทั่วโลกธาตุ และหมื่นโลกธาตุสั่นสะเทือน^{๕๐}

ในอดีตชาติของพระโคตมะ สมัยที่เป็นพระโพธิสัตว์ผู้แน่นอนว่าจะได้มาตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธะ บำเพ็ญบารมี ๑๐ คือ ทานบารมี ศีลบารมี เนกขัมมบารมี ปัญญาบารมี วิริยบารมี ขันติบารมี สัจจบารมี อธิษฐานบารมี เมตตาบารมี และอุเบกขาบารมี โดยบำเพ็ญสมบูรณ์ทั้ง ๓ ระดับ คือ ระดับบารมี ระดับอุปบารมี และระดับปรมัตถบารมี เป็นเวลา ๔ อสงไขยแสนกัป รวมเวลา ๕๔๗ ชาติ ชาติที่เราคุ้นชินรู้จักกันดีคือ ๑๐ ชาติสุดท้าย เรานิยมเรียกว่าพระเจ้าสิบชาติ คือ ทรงเกิดเป็นพระเทมีย์ พระมหาชนก สุวรรณสาม เนมิราช มโหสถ ภูริทัต จันทกุมาร นารท ดาบส วิธูรบัณฑิต และพระเวสสันดรแล้วก็ไปเกิดในสวรรค์ชั้นดุสิต^{๕๑}

พระโพธิสัตว์ทรงใช้เวลาในการบำเพ็ญบารมี ๔ อสงไขยแสนกัปเริ่มจากที่ได้รับพยากรณ์จากพระสัมมาสัมพุทธะพระนามว่าที่ปิงกร จนกระทั่งบรรลुพระสัมมาสัมโพธิญาณ

๔.๒.๕ อาสภิวาจาในทัศนะของพระครูกลยาณสิทธิวัฒน์

พระครูกลยาณสิทธิวัฒน์ได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับการเปล่งอาสภิวาจาของพระโพธิสัตว์ว่า^{๕๒} เมื่อพระนางสิริมหามายาทรงพระครรภ์ถ้วนกำหนดทศมาสคือสิบเดือนแล้ว พระนางมีพระทัยปรารถนาจะเสด็จกรุงเทวหะ อันเป็นราชกุลเดิมของพระนางโดยถือตามลัทธิประเพณีพรหมณ์ที่ว่า ภรรยาเมื่อมีครรภ์จะไม่คลอดที่เรือนของฝ่ายสามี ย่อมกลับไปคลอดยังเรือนสกุลเดิมของตนเอง จึงกราบทูลขอพระราชานุญาตจากพระเจ้าสุทโธทนะพระสวามี เมื่อได้รับอนุมัติมิได้ขัดพระทัยแล้ว ในวันวิสาขปุรณมีเวลาเช้า พระนางได้เสด็จโดยพระเสลี่ยงทองแวดล้อมด้วยบริวารออกจากพระนคร เสด็จโดยลำดัดบนเข้าสู่เขตป่าลุมพินีสถาน อันเป็นราชอุทยานอยู่ระหว่างพระนครทั้งสอง เป็นสถานที่ร่มรื่นสวยงามน่าชมเป็นยิ่งนัก บริบูรณ์ด้วยไม้ดอก และผลไม้ต่างๆ

^{๕๐} ที.ม. (ไทย) ๑๐/๓๒/๑๕.

^{๕๑} พระมหาสมจินต์ สมนาปญโญ, บทความเรื่องพระสัมมาสัมพุทธะในคัมภีร์ฝ่ายเถรวาท, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘), หน้า ๕-๒๐.

^{๕๒} พระครูกลยาณสิทธิวัฒน์, พุทธประวัติตามแนวปฐมสมโพธิ, พิมพ์ครั้งที่ ๑๒, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒), หน้า ๔๐.

ชนิด พระนางปรารภนาจะเสด็จพักผ่อนเพื่อทัศนารชมราชอุทยานนั้น บรรดาหมู่อำมาตย์ทั้งหลาย จึงจัดสถานที่ให้เสด็จเข้าไปประทับยังใต้ร่มต้นสาละขณะที่พระนางทรงสำราญพระทัยชมราชอุทยานอยู่นั้น พระนางปรารภนาจะทรงจับกิ่งสาละ ขณะทรงยกพระหัตถ์เอื้อมขึ้นเหนี่ยวกิ่งสาละ นั้น ก็บังเกิดลมกัมมฆวตคืออาการปวดพระครรภ์ใกล้จะประสูติ เจ้าหน้าที่พนักงานทั้งหลายรีบ ช่วยกันจัดสถานที่อันเหมาะสม มีการผูกม่านแวดล้อมภายใต้ต้นสาละเท่าที่จะจัดให้ดีที่สุดได้ใน ขณะนั้น พระนางทรงอาภรณ์ผ้าโกสีย์ อันขจิตด้วยทอง และทรงห่มผ้าอย่างดีคลุมพระองค์จนจรด หลังพระบาทประทับยืนปฤษฎางค์ (หลัง) อิงกับต้นสาละ พระหัตถ์ขวาเหนี่ยวกิ่งสาละ หันพระ- พักตร์ทอดพระเนตรไปทางทิศบูรพา

ครั้นเวลาสายใกล้เที่ยง อันประกอบด้วยวิสาขฤกษ์ในวันเพ็ญขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๖ พระนางเจ้าสิริมหาเมลา ทรงประสูติพระราชโอรส ประกอบด้วยมหาบุริสลักษณะ มีบุญญาธิการ มาก ทรงเปล่งอาสภิวาจา^{๕๓} เมื่อพระมหาบุรุษประสูติจากพระครรภ์ยังมีทันถึงพื้นปฐพี ท้าว มหาพรหมทั้ง ๔ จากชั้นสุทธาวาส ร้องรับพระวรกายด้วยข่ายทอง ขณะนั้นท่อน้ำอุ่นและน้ำเย็น หลั่งลงมาจากอากาศโสจรสรงองค์พระมารดา และพระบรมโพธิสัตว์ จากนั้นท้าวจุลโลกบาลทั้ง ๔ ก็รับองค์พระมหาบุรุษจากพระหัตถ์ของมหาพรหมแล้ว นางนมก็รับต่อไปอีก องค์พระบรมโพธิสัตว์ เสด็จลุกขึ้นประทับยืนบนพื้นปฐพีด้วยพระบาททั้งสองแล้วทอดพระเนตรไปทั่วทั้งสิบทิศ มิเห็นผู้ใด จะมีบุญบารมีเสมอเหมือนพระองค์เลย จึงหันพระพักตร์สู่ทิศอุดร เสด็จดำเนินด้วยพระยาพาไป ๗ ก้าว แล้วทรงบรรลือสีหนาทเปล่งอาสภิวาจา ด้วยพระสุรเสียงอันไพเราะดุจเสียงท้าวมหาพรหม อันประกอบด้วยองค์ ๘ ประการ คือ

- (๑) แจ่มใส
- (๒) ชัดถ้อยชัดคำ
- (๓) หวานกล่อมใจ
- (๔) เสนาะโสต
- (๕) หทยโยย
- (๖) มีกังวาน
- (๗) ไม่เครือไม่แหบพร่า
- (๘) ลึกซึ้ง

^{๕๓} ที.ม. (ไทย) ๑๐/๓๑/๑๔.

เนื้อความแห่งอาสภิวาจา^{๕๔} นั้น มีว่า อคโคหมสมิ โลกสส เซฏฐุหมสมิ โลกสส เสฏฐุหมสมิ โลกสส อยมนติมา ชาตินตฺถิทานิ ปุนพฺภโว แปลว่า เราเป็นผู้เลิศ เป็นผู้เจริญ เป็นผู้ประเสริฐ ที่สุดในโลก การเกิดครั้งนี้เป็นครั้งสุดท้าย การเกิดใหม่ไม่มีอีกแล้ว^{๕๔}

พระชาติที่พระบรมโพธิสัตว์พอประสูติจากครรภ์พระมารดาแล้ว เปล่งอาสภิวาจาได้นั้น มีอยู่ ๓ พระชาติคือ

- (๑) พระชาติที่เกิดเป็นพระมหาสถ
- (๒) พระชาติที่เกิดเป็นพระเวสสันดร
- (๓) พระชาติสุดท้ายนี้

อนึ่ง ในวันที่พระบรมโพธิสัตว์ประสูตินั้น มีมนุษย์และสัตว์กับทั้งสิ่งของที่เป็นสหชาติ มงคลบังเกิดขึ้นในวันเดียวกันรวม ๗ ประการ ได้แก่

- (๑) พระนางพิมพา ราชเทวี
- (๒) พระอานนท์
- (๓) กาฬุทายี อำมาตย์
- (๔) นายฉันทะ ผู้ติดตามออกบวช
- (๕) ม้ากัณฐกะ พระราชพาหนะประจำพระองค์
- (๖) ต้นพระศรีมหาโพธิ์ สถานที่ตรัสรู้
- (๗) ขุมทรัพย์ทั้ง ๔ มุมเมือง คือ สังขนิธิ, เอลนิธิ, อุบลนิธิ, และ บุณยริกนิธิ^{๕๕}

๔.๓ อาสภิวาจาของพระโพธิสัตว์ในทัศนะของนักวิชาการฝ่ายฆราวาสในสังคมไทย

อาสภิวาจาของพระโพธิสัตว์ในทัศนะของนักวิชาการฝ่ายฆราวาสในสังคมไทย เป็นการกล่าวถึงการเปล่งอาสภิวาจาของพระโพธิสัตว์ในทัศนะของนักวิชาการฝ่ายฆราวาสในสังคมไทย โดยแบ่งออกเป็น อาสภิวาจาในทัศนะของเสฐียรพงษ์ วรรณปก อาสภิวาจาในทัศนะของบรรณาธิการหนังสือพิมพ์ประชาไท และอาสภิวาจาในทัศนะของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี ผู้วิจัยจะได้นำเสนอต่อไปนี้

^{๕๔} ที.ม. (ไทย) ๑๐/๓๑/๑๔.

^{๕๕} พระครูกลุณณสิทธิวัฒน์, พุทธประวัติตามแนวปฐมสมโพธิ, หน้า ๕๕.

๔.๓.๑ อาสภิวาจาของพระโพธิสัตว์ในทัศนะของเสฐียรพงษ์ วรรณปก

เสฐียรพงษ์ วรรณปก ได้ให้ทัศนะคติเกี่ยวกับการเปล่งอาสภิวาจาของพระโพธิสัตว์ว่า เรื่องบางเรื่องเกี่ยวกับพระพุทธเจ้า หรือหลักธรรม มีคำอธิบายหรือให้คำตอบหลายนัย เช่น มาร หมายถึงอย่างนี้ได้ อย่างนั้นก็ได้ เราในฐานะผู้ศึกษาพระไตรปิฎกพึงประมวลคำตอบทุกนัยไว้ เพื่ออธิบายแก่ผู้ซักถามแล้วแต่กรณีคำอธิบายนั้นอาจจะมาจาก

- (๑) พระไตรปิฎกอันเป็นพุทธวจนะโดยตรง หรือคำอธิบายของพระเถระสำคัญอื่น ๆ
- (๒) จากคัมภีร์อรรถกถา ฎีกา อнуฎีกา
- (๓) จากมติของเกจิอาจารย์ หรือบูรพาจารย์อื่น ๆ

ขอยกตัวอย่าง เหตุการณ์ตอนเจ้าชายสิทธัตถะประสูติทันทีที่ประสูติ มีเทวดามารับ นำ น้ำเย็นน้ำร้อนมาชำระพระวรกายพระกุมารทรงยืน ผินพระพักตร์ไปทางทิศเหนือ ชูพระดรชนขึ้นขึ้น ฟ้า ประกาศอาสภิวาจาว่า "เราเป็นผู้เลิศในโลก เป็นผู้ประเสริฐในโลก เป็นใหญ่ในโลก นี่เป็นชาติสุดท้ายของเรา ไม่มีการเกิดใหม่อีกต่อไป"^{๕๖} เสด็จดำเนินไป ๗ ก้าว (อรรถกถาเดิมว่า ขณะเสด็จดำเนินมีดอกบัวผุดขึ้นรองรับพระบาทด้วย) ปรากฏเหตุการณ์มหัศจรรย์ต่าง ๆ อีกมากหน้าที่ของผู้ศึกษาก็คือ

(๑) สำนวว่าเหตุการณ์นี้มีกล่าวไว้ในพระไตรปิฎกหรือไม่ ถ้ามี มีทุกเรื่องหรือไม่ หรือ บางเรื่องเติมภายหลัง ถ้าอ่านพระไตรปิฎกก็ทราบว่ามีบันทึกในพระไตรปิฎก ในรูปแห่งพุทธดำรัสที่ตรัสเล่าด้วย มีใช้อรรถกถาแต่งขึ้น เพียงแต่บางอย่างเติมเข้ามา เช่น ดอกบัวผุดรองรับพระบาท ไม่มีในพระไตรปิฎก

(๒) เมื่อทราบดังนี้แล้ว ก็ดูต่อไปว่า ท่านอธิบายอย่างไร คือแปลความหมายไปได้อย่างไร ก็ทราบดังต่อไปนี้

๑) สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ทรงอธิบายว่า ไม่ใช่ เรื่องที่เกิดขึ้นจริง หากเป็น สัญลักษณ์ หรือ บุพนิมิต ดังทรงอธิบายว่า การที่เทวดามารับ แสดงว่า พระกุมารจะได้รับการยอมรับจากเจ้าลัทธิที่มีชื่อเสียง เช่น อาฬารดาบส และอุทกดาบส

๒) การที่เสด็จดำเนินไปทางทิศเหนือ แสดงว่า จะทรงอยู่เหนือ หรือเอาชนะ ความเห็นผิดต่าง ๆ ที่มีในยุคนั้น

๓) การที่ทรงชี้พระดรชนแล้วเปล่งอาสภิวาจา แสดงว่าจะได้ประกาศสัจธรรม ที่ตรัสรู้แก่โลก

^{๕๖} ที.ม. (ไทย) ๑๐/๓๑/๑๔.

๔) การที่เสด็จดำเนินได้ ๗ ก้าว แสดงว่า จะทรงเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้แพร่หลายในแคว้นแคว้นทั้ง ๗ (ซึ่งนับจริง ๆ เกิน ๗ พระองค์จึงจับคู่ นับสองแคว้นแคว้นเป็นหนึ่งเป็นต้น).^{๕๗}

๕) เมื่อตรวจจรรณกถา และพระไตรปิฎก มีคำอธิบายคล้ายกัน คือ ท่านกล่าวว่า เหตุการณ์มหัศจรรย์ต่าง ๆ เหล่านั้น เกิดขึ้นเป็นธรรมดาของพระโพธิสัตว์ มิใช่เรื่องประหลาดมหัศจรรย์ หรือ อิทธิปาฏิหาริย์แต่อย่างใด พระโพธิสัตว์มี ๒ ชนิดคือ

๑. อนิยตโพธิสัตว์ พระโพธิสัตว์ที่บารมียังไม่สมบูรณ์ยังไม่แน่นอนว่าจะตรัสรู้เมื่อใด

๒. นียตโพธิสัตว์ พระโพธิสัตว์ที่บารมีเต็มเปี่ยมแล้ว พร้อมจะตรัสรู้ในไม่ช้า

เจ้าชายสิทธัตถะเป็นพระโพธิสัตว์ประเภทที่ ๒ เหตุการณ์ต่าง ๆ ในชีวิตของพระโพธิสัตว์ เป็นปรากฏการณ์โดยธรรมชาติ มิใช่เรื่องแปลกประหลาดอันใด พุทธอีกนัยหนึ่ง การพูดได้เดินได้ ทันทีหลังจากประสูติ เป็นของธรรมดาสำหรับพระโพธิสัตว์ เป็นเรื่องเกิดขึ้นได้จริง ไม่ผิดปกติและไม่ใช่ว่าเรื่องอัศจรรย์แต่อย่างใด ดังเหตุการณ์กบิณได้ หรือการที่ปลาอยู่ในน้ำได้ทั้งวันโดยไม่โผล่ขึ้นมาหายใจและไม่ขาดใจตาย เป็นธรรมดาของนกและปลา มิใช่เรื่องประหลาดแต่อย่างใด ยังมีอีกหลายเรื่อง หลายประเด็น ถ้าเราอ่านพระไตรปิฎกแล้ว พยายามหาความหมายระหว่างบรรทัดจะได้รับความรู้และได้คำตอบที่ไม่เคยรู้มาก่อนเลย

๖) อ่านและตีความจากภูมิหลังของตน หมายถึง เอาภูมิหลังของตนเองมาเป็นสื่อหรือเครื่องมือ ทำความเข้าใจพระไตรปิฎก เข้าใจสาขาวิชาการของตนเพิ่มขึ้น และนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตได้ เช่น พระพุทธศาสนากับเศรษฐกิจ พระพุทธศาสนากับประชาธิปไตย พระพุทธศาสนากับจิตวิเคราะห์ เสรีภาพในทรรศนะพระพุทธศาสนา พุทธศึกษากับปรัชญา ครูในอุดมคติตามแนวพระพุทธศาสนา อุดมรัฐตามแนวพระพุทธศาสนา ฯลฯ เราผู้อ่านมีภูมิหลังในด้านใด อาจนำเอาแนวคิด เอาทฤษฎีในด้านนั้นมาจับพระไตรปิฎก แล้วเสนอออกมาเป็นทรรศนะพระพุทธศาสนาเกี่ยวกับเรื่องนั้น ๆ จะทำให้

๑. ได้ความรู้ใหม่ อีกมิติหนึ่งเกี่ยวกับสาขาวิชาการที่ท่านเล่าเรียนมาตามปกติ

^{๕๗} เสฐียรพงษ์ วรรณปก, เก็บเพชรจากคัมภีร์พระไตรปิฎก, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘), หน้า ๒๕๓-๒๖๔.

๒. ช่วยเสนอแนวทางอธิบายพระพุทธศาสนาอีกทางหนึ่ง ซึ่งแตกต่างจากที่พระเถระเคยเรียนเคยสอนกันมา ตลอดถึงวิธีการปรับ ประยุกต์ใช้ให้สมัยอีกด้วย

๓. จะพบความสนุกสนานในการอ่านพระไตรปิฎก ไม่เบื่อ ไม่น่าเบื่อในการอ่านพระไตรปิฎก^{๕๘}

๔.๓.๒ อาสภิวาจาในทัศนะของกองบรรณาธิการหนังสือพิมพ์ประชาไท

สุรพล ทวีศักดิ์ กองบรรณาธิการหนังสือพิมพ์ประชาไทได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับการเปล่งอาสภิวาจาของพระโพธิสัตว์ว่า^{๕๙} ศาสนาที่อ้างอิงอยู่ปัจจุบัน ไม่มีพลังทางปัญญาและพลังทางศีลธรรมที่มีคุณค่าต่อการปลดปล่อยพันธนาการของชีวิตและสังคมเหมือนศาสนาในยุคของพระพุทธเจ้า ผมเข้าใจว่าในยุคแรก ๆ ที่ศาสดาของศาสนาต่าง ๆ อุบัติขึ้น ศาสนาคงมีบทบาทปลดปล่อยพันธนาการบางอย่างแก่นุชน้อยในบริบททางสังคมวัฒนธรรม ณ ยุคสมัยนั้น ๆ เช่นปลดปล่อยความกลัวภัยธรรมชาติด้วยการสร้างความเชื่อและพิธีกรรมบวงสรวงเทพต่าง ๆ จนกระทั่งเสนอทางปลดปล่อยทุกข์ทางจิตวิญญาณ และเสนอหลักศีลธรรมทางสังคมการเมืองที่เหมาะสมกับการสร้างความสงบสุขของสังคมยุคนั้น ๆ จนเมื่อกาลเวลาผ่านไป การต่อสู้ทางความคิดความเชื่อและการยื้อแย่งศาสนิกะหว่างศาสนาต่าง ๆ ทำให้ศาสนาต่าง ๆ สถาปนาความศักดิ์สิทธิ์แก่ศาสดาและคำสอนของศาสนาตนเองผ่านการสร้างความเชื่อและพิธีกรรมต่าง ๆ ส่งผลให้ศาสดากลายเป็นบุคคลศักดิ์สิทธิ์ ธรรมะหรือคำสอนศาสนากลายเป็นของศักดิ์สิทธิ์ที่ตั้งข้อสงสัย หรือวิพากษ์วิจารณ์ได้ยากยิ่งไม่ได้ ทั้งนี้เพื่อรักษาความมั่นคงแห่งศาสนาของตน เช่น การสถาปนาความศักดิ์สิทธิ์ในพุทธศาสนา มีการสร้างเรื่องราวการประสูติของพระพุทธเจ้าว่าคลอดจากครรภ์มารดาก็เดินได้ทันที ๗ ก้าว มีดอกบัวผุดขึ้นรองรับก้าวอย่างแต่ละก้าว เมื่อเดินไปได้ ๗ ก้าวแล้วก็เปล่งวาจาอันองอาจ (อาสภิวาจา) ว่า เราเป็นผู้ยิ่งใหญ่ที่สุด เป็นผู้ประเสริฐที่สุดในโลก ชาตินี้เป็นชาติสุดท้าย ภพใหม่ของเราไม่มี^{๖๐}

ศาสนาที่มีพลังทางปัญญา หรือมีพลังอธิบายทางศีลธรรมในการปลดปล่อยพันธนาการของชีวิตและสังคมยุคพุทธกาล กลับกลายมาเป็นพันธนาการของชีวิตและสังคมในยุคสมัยของเรา เช่น พระพุทธเจ้าเป็นคนความคิดก้าวหน้าในโลกยุคที่ยังล้าหลัง โดยพระองค์ปฏิเสธความไม่เท่า

^{๕๘} เสฐียรพงษ์ วรรณปก, เก็บเพชรจากคัมภีร์พระไตรปิฎก, หน้า ๒๕๓-๒๖๔.

^{๕๙} สุรพล ทวีศักดิ์ (กองบรรณาธิการหนังสือพิมพ์ประชาไท), บทความเรื่อง พันธนาการศาสนา, (กรุงเทพมหานคร: หนังสือพิมพ์ประชาไท ฉบับวันที่ ๑ กันยายน ๒๕๕๔), หน้า ๕.

^{๖๐} ที.ม. (ไทย) ๑๐/๓๑/๑๔.

เทียมของมนุษย์คือระบบบรรณาสี ยืนยันความเท่าเทียมของมนุษย์ด้วยการสร้างสังคมสงฆ์ที่ยึดหลักความเสมอภาคไม่มีชนชั้นให้เป็นโมเดลของสังคมในอุดมคติ (ในแง่ความไม่มีชนชั้น) ปฏิเสธการพึ่งพาสังค์กัศสิทธิ์และพิธีกรรมที่ม่งาย ให้ยึดความจริงที่พิสูจน์ได้และมีเหตุผลตามหลักอริยสัจสี่ ยึดหลักความมีเสรีภาพในการแสวงหาความจริงและเสรีภาพทางศีลธรรมตามหลักกาลามสูตร ยึดหลักความเสมอภาคทางศีลธรรมตามกฎหมายแห่งกรรม คือหลักการที่ว่าทุกคนมีเสรีภาพเลือกการกระทำเสมอและต้องรับผิดชอบต่อการกระทำเสมอ

แต่ชาวพุทธไทยปัจจุบันกลับเป็นพวกความคิดล้าหลังในโลกยุคก้าวหน้า เพราะพวกเขาึดมั่นฐานคิดที่ว่า เราต้องปรับทุกสิ่งทีรับเข้ามาให้เหมาะสมกับความเป็นไทยจึงต้องปรับพุทธศาสนาให้เป็นเครื่องมือสนับสนุนระบบชนชั้น ทีสำคัญศาสนาในความเข้าใจ หรือรูปการจิตสำนึกของชาวพุทธดัดจริตปัจจุบัน เป็นศาสนาที่ไม่มีคำตอบเรื่องเสรีภาพ ความเป็นธรรมบนหลักความเสมอภาค ซึ่งสวนทางกับศาสนาแห่งพุทธะในยุคพุทธกาลอย่างสิ้นเชิง^{๖๑}

๔.๓.๓ อาสภิวาจาในทัศนะของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรีได้ให้ทัศนคติเกี่ยวกับการเปล่งอาสภิวาจาของพระโพธิสัตว์ว่า^{๖๒} บัวเป็นพืชใต้น้ำที่มีความเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิต ความเชื่อทางศาสนาและเทพเจ้า ศักดิ์สิทธิ์ของผู้คนในหลายเชื้อชาติ ดอกบัว ถือเป็นได้ดังตัวแทนของความบริสุทธิ์และความเบิกบานจะเห็นได้จากการที่ดอกบัวมักถูกนำมาใช้ประกอบในพิธีกรรมอันศักดิ์สิทธิ์อยู่เสมอ อีกทั้งบัวเป็นดอกไม้ที่เกี่ยวข้องกับพุทธประวัติอยู่หลายตอน หลายเหตุการณ์ อาทิ

(๑) เหตุการณ์แรก เมื่อพระโพธิสัตว์ซึ่งต่อมาคือเจ้าชายสิทธัตถะ เสด็จจากสวรรค์ชั้นดุสิตเพื่อเข้าสู่พระครรภ์พระมารดา วันที่เสด็จลงมาบังเกิดนั้น คือนั้นพระนางสิริมหามายา พระมารดาทรงมีพระสุบินนิมิตว่า พระนางได้เข้าไปอยู่ในป่าหิมพานต์ ได้มีช้างเผือกเชือกหนึ่ง ลงมาจากยอดเขาสูง เข้ามาหาพระนางปฐมสมโพธิ พรรณนาเหตุการณ์ตอนนี้ไว้ว่ามีเศวตหัตถีช้างหนึ่งขวงวงอันจับปทุมชาติสีขาว มีเสวคนธ์หอมฟุ้งตลบ แล้วร้องโกลุณนาทเข้ามาในกนกวิมาน แล้วกระทำประทักษิณพระองค์อันบรรทมถ้วนครบสามรอบแล้ว เหมือนจุเข้าไปในอุทรประเทศฝ่ายทักษิณประเทศแห่งพระราชเทวีในขณะนั้น ได้เกิดบุพนิมิตขึ้น ๓๒ ประการ ประการที่เกี่ยวข้องกับ

^{๖๑} สุรพล ทวีศักดิ์ (กองบรรณาธิการหนังสือพิมพ์ประชาไท), บทความเรื่อง พันธนาการศาสนา, หน้า ๕.

^{๖๒} มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี, บทความเรื่อง พิพิธภัณฑบัว-มทร.ธัญบุรี วิถีชีวิต-คติความเชื่อศาสนา, (กรุงเทพมหานคร: ฉบับวันที่ ๑๗ มกราคม ๒๕๕๖), หน้า ๕.

ดอกบัว คือ มีดอกบัวปทุมชาติหรือบัวหลวง ๕ ชนิด อันได้แก่ เหล่าปทุมชาติ เกิดดาราตาชไปในน้ำ และบนบกอย่างหนึ่ง ผุดงอกขึ้นจากแผ่นดินแห่งละเจ็ดดอกอย่างหนึ่ง และต้นพฤกษาลดาชาติ ก็เกิดดอกบัวออกตามลำต้นและกิ่งก้านอีกอย่างหนึ่ง

(๒) เหตุการณ์ที่สอง เมื่อเจ้าชายสิทธัตถะประสูติ เมื่อทรงก้าวลงจากพระครรภ์ ทรงผินพระพักตร์ไปยังทิศอุดร ซึ่งพระดรชนขึ้นฟ้า แล้วเสด็จดำเนินไป ๗ ก้าว แต่ละก้าวมีดอกบัวผุดขึ้นมา รองรับ และทรงเปล่งอาสภิวาจา (วาจาอย่างองอาจ) ว่า เราเป็นผู้เลิศของโลก เป็นผู้ใหญ่ที่สุดของโลก เป็นผู้ประเสริฐที่สุดของโลก นี่เป็นการเกิดครั้งสุดท้าย ไม่มีการเกิดใหม่อีกต่อไป^{๖๓} ดอกบัวที่ผุดขึ้นมารับพระบาทนี้ หมายถึงพระ องค์จะเป็นผู้บริสุทธิ์ ปราศจากกิเลสโดยสิ้นเชิง

คนไทยส่วนใหญ่มักจะใช้ดอกบัวในการบูชาพระอยู่เสมอ แต่บัวที่เรานิยมปลูกไว้ภายในบ้าน เพื่อความเป็นสิริมงคล คือ บัวหลวง บัวผัน บัวฝรั่ง บัวสาย และ บัวกระดัง ความเชื่อในทางพุทธศาสนา ตั้งแต่สมัยโบราณว่า ดอกบัวก็เหมือนกับคนเรานี่เอง ดอกบัวที่ชูดอกพ้นจากผิวน้ำ ขึ้นมารับแสงสว่างได้นั้น ก็เหมือนกับผู้ที่หลุดพ้นจากความทุกข์ทั้งปวง กลายเป็นผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบานด้วยธรรม ซึ่งถือเป็นความหมายอันลึกซึ้งและเป็นมงคลยิ่งนัก จึงมีความเชื่อว่า ครอบครัวใดที่ปลูกบัวเอาไว้ประจำบ้าน จะช่วยให้คนครอบครัวนั้น มีจิตใจที่บริสุทธิ์ สะอาด และเบิกบานแจ่มใส เช่นเดียวกับดอกบัว และยังเชื่ออีกว่า สายใยของบัวที่ยืดยาวนั้น คือสายสัมพันธ์ของครอบครัว จะทำให้ทุกคนมีความห่วงใยรักใคร่ ผูกพันต่อกันอย่างแนบแน่น

ทั้งนี้ ชาวพุทธหรือสถานศึกษาใดต้องการชมความงามของบัวแต่ละชนิด สามารถเข้าชมได้ที่ พิพิธภัณฑ์บัว มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี คลองหก จ.ปทุมธานี ที่จัดตั้งขึ้นในปี พ.ศ. ๒๕๔๓ เป็นโครงการตามแนวพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี และได้เข้าร่วมโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ ในปี พ.ศ. ๒๕๔๖ ดำเนินการสำรวจเก็บรวบรวมพันธุ์บัว ปลูกรักษา ศึกษาการใช้ประโยชน์ และสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์พันธุ์บัว โดยเริ่มดำเนินการรวบรวมพันธุ์บัวเพียง ๔๐ สายพันธุ์ ปัจจุบันมีพันธุ์บัวมากกว่า ๑๐๐ สายพันธุ์ มีทั้งบัวหลวง บัวผัน บัวสาย บัวฝรั่ง บัววิกตอเรีย และบัวพันธุ์ไทยหายากในเนื้อที่ ๑๘ ไร่ในงานวันสถาปนามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี ประจำปี ๒๕๕๖ “มทร.ธัญบุรี สร้างสรรค์วิชาการ สร้างงานสู่สังคม”

นอกจากจะมีการจัดนิทรรศการกิจกรรมเกี่ยวกับงานวิชาการ วิจัยด้านต่าง ๆ แล้ว ยังมีกิจกรรมและมีสาระเกี่ยวกับประโยชน์ของดอกบัว อาทิ นิทรรศการความสำคัญของดอกบัวในทางพระพุทธศาสนาเช่น

^{๖๓} ที.ม. (ไทย) ๑๐/๓๑/๑๔.

- (๑) โครงการอบรมการทำดอกบัวสดอบแห้ง
- (๒) โครงการประกวดสายพันธุ์บัวสวยงาม
- (๓) โครงการสาธิตอาหารจากบัว (เมี่ยงบัวหลวง น้ำรากบัว ขนมสายบัว)
- (๔) โครงการสาธิตทอดมันรากบัว
- (๕) โครงการประกวดอาหารจากบัวหลวง
- (๖) โครงการประกวดภาพถ่ายบัวในรัชราชวมงคลธัญบุรี
- (๗) โครงการดนตรีในสวนบัว
- (๘) โครงการวันสถาปนามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี (แฟชั่นในสวนบัว)
- (๙) โครงการกิจกรรมในพิพิธภัณฑ์บัว^{๖๔}

จะเป็นได้ว่าบัว มีวิถีชีวิต-คติความเชื่อทางศาสนาพุทธตั้งแต่พระโพธิสัตว์เสด็จจากสวรรค์ชั้นดุสิตเพื่อเข้าสู่พระครรภ์ของพระมารดา และเมื่อพระโพธิสัตว์ทรงก้าวลงจากพระครรภ์เสด็จดำเนินไป ๗ ก้าว แต่ละก้าวมีดอกบัวผุดขึ้นมารองรับและทรงเปล่งอาสภิวาจา (วาจาอย่างองอาจ) ดอกบัวที่ผุดขึ้นมารับพระบาทเป็นต้น ดอกบัวถือว่าเป็นสัญลักษณ์ความดีงามแห่งพระพุทธศาสนา

๔.๔ สรุป

สรุปความว่า คุณค่าการเปล่งอาสภิวาจาของพระโพธิสัตว์ กล่าวถึงคุณค่าการเปล่งอาสภิวาจาของพระโพธิสัตว์ด้านบุคลิกภาพ พระโพธิสัตว์ สัมมาสัมพุทธเจ้ามีหลายชาติจนตรัสรู้เป็นสัมมาสัมพุทธะ การยกย่องผู้มีบุญญาธิการด้วยพุทธานุภาพ เช่น พระพุทธเจ้าทรงเป็นเอกบุคคคลเอกบุคคคลเช่นอย่างพระองค์เกิดมาในโลกเพื่อสร้างประโยชน์แก่ชาวโลก เอกบุคคคลคือพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า เกิดมาเป็นที่หนึ่งไม่มีสอง ไม่มีใครเสมอพระองค์ ไม่มีใครเปรียบพระองค์ได้ คุณค่าการเปล่งอาสภิวาจาของพระโพธิสัตว์ด้านเป็นประโยชน์ต่อโลกเช่น อาสภิวาจาที่พระกุมารแรกประสูติทรงเปล่งประกาศอย่างอาภิวาจา เป็นการยืนยันมั่นใจว่าในอนาคตอันใกล้พระองค์จะกลายเป็นอัครบุรุษผู้ยิ่งใหญ่ที่สุดในหมู่มนุษยชน เป็นเอกบุคคคลผู้ประเสริฐเป็นหนึ่งในทุก ๆ ด้าน กล่าวคือเป็นหนึ่งด้านความดีคือตึงสมหาบารมีที่ทรงสั่งสมมาเป็นเวลา ๔ อสงไขยแสนกัป ทรงบำเพ็ญบารมีทั้ง ๓๐ ทศอย่างยอดเยี่ยม เพื่อเข้าถึงความจริงอันสูงสุดต่อมธรรมคือพระสัมโพธิญาณเป็นหนึ่งด้านปัญญาที่ทรงสั่งสมอบรมมาเป็นเวลานานแสนนาน แสดงถึง

^{๖๔} มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี, บทความเรื่อง พิพิธภัณฑ์บัว-มทร.ธัญบุรี วิถีชีวิต-คติความเชื่อศาสนา, หน้า ๘.

คุณูปการอันเปรียบประมาณมิได้ซึ่งชาวโลกได้รับจากพระบรมนาถศาสดาผู้ทรงเป็นที่พึ่งอันประเสริฐสูงสุด เป็นศาสดาของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย คุณค่าการเปล่งอาสภิวาจาของพระโพธิสัตว์ด้านเข้าถึงการบรรลุธรรม กล่าวถึงคุณค่าการเปล่งอาสภิวาจาของพระโพธิสัตว์จนกระทั่งทรงได้สละราชสมบัติออกผนวช ทรงบำเพ็ญความเพียร ทรงอธิษฐานจิตพระทัยว่า ถึงแม้เนื้อและเลือดในสรีระจะเหือดแห้งไปจนสิ้น เหลือแต่หนังเอ็น กระดูก ก็ตามที่ หากไม่ได้บรรลุพระสัมมาสัมโพธิญาณแล้ว จะไม่ลุกจากที่นี่เป็นอันขาด จนสามารถบรรลุถึงความเป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ผู้ตรัสรู้เองโดยชอบ เป็นผู้ประเสริฐเลิศในโลกพร้อมทั้งเทวโลก มารโลก และพรหมโลกเป็นต้น

การศึกษาการเปล่งอาสภิวาจาของพระโพธิสัตว์ ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาทที่มีอิทธิพลต่อสังคมไทย โดยแบ่งออกเป็น ๒ กลุ่ม จากความเห็นในทัศนะนักวิชาการทางพระพุทธศาสนาเถรวาท

กลุ่มที่ ๑ อาสภิวาจาของพระโพธิสัตว์ในทัศนะของนักวิชาการฝ่ายพระสงฆ์ในสังคมไทย

๑) อาสภิวาจาในทัศนะของสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส

๒) อาสภิวาจาในทัศนะของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต)

๓) อาสภิวาจาในทัศนะของพระราชรัตนรังษี (วิริยทูต วิริยทุโธ)

๔) อาสภิวาจาในทัศนะของพระมหาสมณจินต์ สมมาปญโญ

๕) อาสภิวาจาในทัศนะของพระครูกลัยานสิทธิวิวัฒน์

กลุ่มที่ ๒ อาสภิวาจาของพระโพธิสัตว์ในทัศนะของนักวิชาการฝ่ายฆราวาสในสังคมไทย

๑) อาสภิวาจาในทัศนะของเสฐียรพงษ์ วรรณปก

๒) อาสภิวาจาในทัศนะของบรรณาธิการหนังสือพิมพ์ประชาไท

๓) อาสภิวาจาในทัศนะของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี